

Ra Marcos

Nuna ra Marcos, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

Nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya bi xihyø ja'i ngue di nsä, da dö'mra Jesús bá ep'.

¹ Ja bi mæcua ra hoga 'da'yo hya, ngue mma hanja na ra Jesucristo rá Ts'unt'æ Oja. ² Nu'mø yø pa xa thogui, ra pøngahya Isaías bi ma hanja na ra hya ja ngue di nja m'mæfa. Bi 'yæmbyø ja'i: “Nuna Oja bi 'yæmbrá ts'unt'æ: Nuyá, ga et'ä ma m'menhnj, di m'mæt'o p'æ gdj ma ngue di hoqui ha gui thogui, bi 'yæmbj. ³ Di m'mæp'æ ja ra dapo na ra m'menhnj. Nu'æ yø ja'i di mpæti p'æ di m'mæi, da xifi te da 'yøt'e, da 'yæmbj: Dami nsähæ ya, porque ya bá ep'æ ra Hmu, da 'yæmbyø ja'i”.

⁴ Ya mam'mæt'o nt'ot'i ya yø hya ya, pæ ya bi nja'mø yø pa mj m'mæp'æ ja ra dapo ra Xuua. Nuna ra Xuua, bi xihra hya yø ja'i, 'næ bi xixyabi. Bi 'yæmbj:

—Dami hyæhmæ p'æ ra nts'o gni 'yohæ. Dami nxixyahæ, n'namhma ngue di pun'na nj ts'oquihæ Oja.

⁵ Xangu yø ja'i bi zøp'æ 'bæhra Xuua ngue øxra hya bi ma. Bi zøp'æ yø ja'i bá næxpæ ja ra hnini Jerusalén. Gä bi zøp'æ yø ja'i 'bæhyø hnini ja'a ra häi Judea. Nuya yø ja'i bi ma ngue ja yø ts'oqui, guehya bi xixyabi ra Xuua p'æ ja ra dathe Jordán.

⁶ Nu rá he ra Xuua, gue'æ yø xingu ra cameyo ntøt'e ra ulu. Di ngæt'a n'na ra xifani. Nu'a te

si p'uya, yø mmäcja t'axi mi sa. 'Nəhra t'afi t'asa timp'u ja ra dapo mi si. ⁷ Bi 'yemybyø ja'i:

—Ya mi ts'adyø pa da ep'u man'na ra n'yohu ya. Pe man'natho tate na ngue nugä. ¿Haru gue ga sũcä tengü na? ⁸ A nugä, dá xixya'ahu connä dehe. Pe nuna ra n'yohu di xi'ahu, guehna da 'yøt'e ngue di ha'ahu ra ts'edi ra Espiritu Santo na.

Rə Xuua bi xixyabi ra Jesús.

⁹ Nu'u yø pa'u p'uya, nup'u ja ra hnini Nazaret ngue ra häi Galilea, ja bá nexpu ra Jesús ngue bi zøp'u 'buhra Xuua. Rə Xuua p'uya, bi xixyabi p'u ja ra dathe Jordán. ¹⁰ Mi nxixya p'uya, bi ma nenthe. Bi nu ra Jesús ngue bá xohra c'amahets'i. Bá ep'u ra Espiritu Santo, tengutho n'na ra paloma bi zøp'u ja rá ya ra Jesús. ¹¹ Bi t'ø p'uya ngue bá nya Oja maya, bi 'yena:

—Gue'e ma Ts'ant'u, dadi ma'i. A nuyá, janjuanü ngue ja gampähä conná ngue'e —bi 'yena.

Rə zithu bi hyonnbü ha di 'yøtra ts'oqui ra Jesús.

¹² 'Bexque'a ra ora'a p'uya, nuna ra Espiritu Santo bi zixpu ja ra dapo ra Jesús. ¹³ Nup'u 'buhyø zate, ja bá n'yop'u nyote ma pa ra Jesús. Mente gue'u yø pa'u p'uya, emmei bi hyonna zithu ha di japa Jesús ngue da mestho ra hya di manda Oja. Yø anxε Oja p'uya, gue'u bi mäxra Jesús.

Bi du'mi bi manna hya p'u Galilea ra Jesús.

¹⁴ Mi 'yehra pa ngue bi n'ofädi ra Xuua. Nuna ra Jesús, bi mengui, i map'u ja ra häi Galilea. Nup'u ha thogui, xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'u di zo rá 'ye Oja. ¹⁵ Rə Jesús bi 'yemybyø ja'i:

—Ya da guehyø pa jap'uya da 'yu Oja ngue di manda ua ya. A nuyá, dami hyehm p'ra ra nts'o gni 'yoh. Dami 'yεc'εih ra hoga 'da'yo hya.

Bi zixi goho yø mahua ra Jesús, bi 'yøt'e ngue yø xädi.

¹⁶ Nup'ra ja ra nenzabi Galilea, bi thop'ra n'na pa ra Jesús. Ja bi dimp'ra yoho yø mahua ngue di n'yoh. Nu'a n'na, ni hu ngue ra Simu. Nu'a man'na, ni hu ngue ra Andre. Nuya yonc'εi ya, mi entyø xit'a p'ra ja ra dehe ngue paha. ¹⁷ Mi nu ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma ga mmähä n'yø. Ya hingingø hua gui theui ya, sinoque ga xän'nai ha gdi theui yø ja'i ya —bi 'yεmbi.

¹⁸ Bexpi zop'ra yø xit'a ngue bi mähä ra Jesús. ¹⁹ Mi thohmits'ra ninguer'ra p'uya, bi dimp'ra mi yonc'εi di n'yoh, ra Jacobo 'nehra Xuua. Guehya yø ts'ant'ra ra Zebedeo. Mi hup'ra ja yø barco ngue pøtyø xit'a. ²⁰ Mahømbi xihra Jesús ngue bi mähä. Nuya ts'its'i, bi mähä ra Jesús, bi zop'ra ja ra barco yø papá co 'nehyo hmiqui.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yoh mi n'youi ra ts'onthi.

²¹ Gä 'dap'ra ni 'yo, bi zømp'ra ja ra hnini Capernaum. Mi zøhra pa ngue säya yø ja'i, bi map'ra ja ra nija ra Jesús ngue bi xänbä ra hya yø ja'i. ²² Mi 'yøhyø ja'i na ra hya xänbäte ra Jesús, Gä di 'yøtho. Porque nu'mø xänbäte ra Jesús, εna nts'at'abitho ngue ya manzaqui. Pε yø xänbäte ngue ra ley, hinguì njap'ra ga ya'ra.

²³ Mi 'bur'ra ja ra nija n'na ra n'yoh mi n'youi ra ts'onthi. Nts'edi i zohra Jesús, bi 'yεmbi:

24 —Ague Jesús grá mmengu Nazaret, ¿hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bucähe? ¿Ua gní 'yehé gui juacje? Nügä dí padi te'o'i, go gue'e'a ra Maca Ja'i mi ja ngue dá penhua Oja.

25 Pe ra Jesús bi 'yembra ts'onthi:

—Xanhén'i grá ts'onthi. Dami hyep'u ra n'yohu guí n'youi.

26 Mi 'yøhra ts'onthi na ra hya sifi, nu'a ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi, asta ra pãni bi 'yén'ahäi. Xøgue rá mafi. Bi hyep'u ra ts'onthi mi n'youi ra n'yohu p'uya. 27 Nu'u yø ja'i bi nu te bi nja, gä di 'yøtho. Di n'yembi n'na ngu n'na:

—Hinjãm'mø ha xtá øhmæ n'na ra hya tengu xännbate na ra n'yohu 'bucua. Di nequi ngue ja rá ts'edi, porque asta 'nehýø ts'onthi ec'ei 'mø xifi ngue da hyep'u ra ja'i n'youi.

28 N'na zihmantho bi n'yo ra hya gä ra häi Galilea, ngue di nxihýø ja'i te bi 'yøtra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Simu, nuna i Bedu.

29 Mi bømp'u ja ra nija ra Jesús, bi mähä ra Jacobo 'nehra Xuua co 'næ'u mi'da yø xädi. I map'u ja rá ngu ra Simu 'nehra Andre. 30 Nu'a rá to ra Simu oxpæ ja rá t'ots'i ngue hembra pa. Mi zønna Jesús, bi sifi ngue di hyenni. 31 Bi yærbu ha 'benna därquëhi ra Jesús, bi bennba rá 'yε ngue bi xots'i. 'Bexque'a bi zä ra pa mi hëmbi. Nuna ra xisu mi'u p'uya, guehna bi hojpi te da zi yø ja'i na.

Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø därquëhi.

32 Ya xi yæhra hyadi, ya bi nxui. Mandøngu dyø ja'i bi map'u 'bæhra Jesús. Bi zixyø därquëhi co 'nehýø ja'i n'youi yø ts'onthi bi zispi ngue da 'yøthe.

33 Bi mpeti p'u ja ra goxthi gätho yø ja'i 'bæp'u ja ra

hn̄ini. ³⁴ Ra Jesús bi 'yøthe yø ja'i mađi hyɛnni. 'Nɛ bi 'yøthe yø ja'i mi n'youi yø ts'onthi. Pɛ nu'ɥ yø ts'onthi h̄indi japi d̄i nya, porque yø ts'onthi i nne da ma te'o na ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yonna hya p'ɥ ja ra häi Galilea.

³⁵ Mi hyaxp'ɥya, bi nangma xud̄itho ra Jesús. Tobe ra 'bexūitho 'mø mi bømp'ɥ ja ra hn̄ini, bi ma dapo ngue da mat'Oja. ³⁶ M'mefa p'ɥya, bi ma ra Simu co 'nɛ'ɥ mi'da yø xädi, ngue bi honi hap'ɥ b'ɥi.

³⁷ Mi dimp'ɥya, bi 'yɛmbi:

—Xandøngu yø ja'i søp'ɥ ja ra ngu ngue hon'a'i —bi 'yɛmbi.

³⁸ Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—Ja ua mi'da yø hn̄ini ga mmähä ngue ga ma mamhm̄a ra hoga 'da'yo hya. Porque gue'a dá ɛcä'a ngue ga mman̄a hya.

³⁹ Bi n'yo ga ra häi Galilea ra Jesús, sømp'ɥ ja yø nija ngue mman̄a hoga 'da'yo hya. 'Nɛ øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yoh̄a mi 'ya rá do'yo.

⁴⁰ Man'na ra pa p'ɥya, nup'ɥ 'bähra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yoh̄a mi hɛmbr̄a ts'o'ya. Bi ndantyøhm̄u p'ɥ ha 'bäi, bi 'yɛmbi:

—Nu'mø guí nne gui 'yørc̄a ra mate gui 'yøtheguits'ɥ, nugä dí pađi ngue da zägui —bi 'yɛmbi.

⁴¹ Ra Jesús bi huɛcra n'yoh̄a mi'ɥ, bi dots'i conná 'yɛ. Bi 'yɛmɥya:

—Ahá, dí nne ga øthe'i. Da zä'i ya —bi 'yɛmbi.

⁴² Høntho bi man̄a ra hya na, nuna ra dārquɛh̄i mi 'ya rá do'yo, 'bexpi zä ra n'ɥ mi hɛmbi. ⁴³ Hante

ngue di n'yehmi'a ra n'yohu, bi zembra mazaqui, bi 'yembi:

⁴⁴—Nuyá, 'yo to guí xifi te dá øt'a'i ya. 'Be ni ma ya, sømp'u 'bähra mmäcja. Da nu ngue ya bi zä'i. Dami 'yøtra 'bøt'e tengutho bi manda ra Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zä ra 'ya hēmbi. Janangue da badj gätho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

⁴⁵ Mi ma ra n'yohu p'uya, to bi zä ni ja'i xifi ngue ya xi 'yøthe ra Jesús. Janangue bi n'yo dapo ra Jesús, ya hinga edi 'yup'u ja yø hnini, porque mathoguitho di mpeti yø ja'i 'mø bi nu ra Jesús. Pe madague'a di n'yan, ndap'u bi zä ni 'yēhyø ja'i, pap'u bi 'bähra Jesús ngue bi nnu.

2

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue da fadi ngue ja rá ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

¹ Man'na ra pa p'uya, bi mengra Jesús, i map'u ja ra hnini Capernaum. Mi bahyø ja'i ngue ya 'bap'u ja rá ngu ra Jesús. ² N'na zihmantho bi mpeti yø ja'i, asta hinní 'yenyø ja'i p'u ja ra goxthi. Nuna ra Jesús bi xännba yø ja'i rá hya Oja. ³ Mente ya ra Jesús, bi zø hmi'da yø ja'i. Nu'u goho nja'i bá du n'na nc'ei bá oxrá fidi ngue tudyø gua. ⁴ Bi ne xti catra därkehi p'u mbo ra ngu brá 'bähra Jesús. Pe himbi zä xti cat'i, porque xandøngu yø ja'i 'bap'u. Janangue bi tets'a yannigu ra därkehi p'uya. Bi xots'a n'na xequi ra 'bet'e ha brá 'bähra Jesús. Ja i cambu ra därkehi ni oxrá fidi. ⁵ Mi nu te øtyø ja'i ra Jesús, i padi ngue ec'ei yø ja'i ngue da zä da 'yøthe ra därkehi. Bi 'yembra därkehi p'uya:

—Ague ts'unt'ɥ'i, ya dá pun'na ni ts'oqui ya —bi y'emb̥i.

⁶ Nu'ɥ yø xännb̥ate ngue rā ley mi hup'ɥ, bi mbøcue 'mø mi 'yø'a rā hya mmana Jesús. Bi 'yemp'ɥ ja yø n'yomf̥eni: ⁷ “Nuna rā n'yoh̥ɥ 'bɥcua, thenmahya Oja na co nu'a rā hya i mma. Porque h̥injonda zä di punnba yø ts'oqui yø ja'i, h̥inda hont'a Oja sä ngue da 'yøtra mpunnbi”, emp'ɥ ja yø n'yomf̥eni. ⁸ Pɛ rā Jesús 'be xi patho te mbemp'ɥ ja yø n'yomf̥eni ya yø xännb̥ate ngue rā ley. Bi 'yemb̥aya:

—¿Hanja ngue nguna guí mbemhm̥? ⁹ Nugä dá xihra n'yoh̥ɥ 'bɥcua, di emb̥i: “Ya dá pun'na ni ts'oqui ya”. Pɛ nuyá, h̥indi nequi xanho ngue'mø bi mpunnbi ogue h̥in'na. Pɛ nu'mø ga emb̥i: “Dam̥i nangui, gui caxni f̥idi, gui mma”, ga emb̥i, nu'mø ngue bi n'yo p'uya, ya guí pahm̥ xanho ngue ja ma ts'edi. ¹⁰ A nuyá, dam̥i pahm̥ ya ngue rā N'yoh̥ɥ bí 'yɛ mahets'i, ja rá ts'edi ua ja rā ximhäi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembra n'yoh̥ɥ xan'ɥ p'uya:

¹¹ —Nugä dí xi'i, dam̥i nangui, caxni f̥idi, ni ma ni ngu.

¹² Rā dārqu̥hi p'uya, bi nangui. Bi gaxrá f̥idi, bi ma rá ngu. Nu'ɥ gätho yø ja'i bi nu te bi nja, gä di 'yøtho. Yø ja'i p'uya, espabi Oja, i ɛna:

—H̥injam'mø xtá nuh̥a te dá nuh̥a bi nja ya.

Nuna rā Leví, bi 'yø'te ngue rá xädi rā Jesús.

¹³ Man'na rā ora p'uya, rā Jesús mahombi map'ɥ ja rā nenzabi. Pɛ mandøngu dyø ja'i bi mpeti p'ɥ ha 'b̥ei, pɛ gä bi xännb̥abi rā hya. ¹⁴ Mi tho p'uya, bi zømp'ɥ ja rá oficina n'na rā n'yoh̥ɥ ni hu ngue rā

Leví. Guehna rá ts'unt'ɥ rá Alfeo, guehna jamba rá mɛnyu yø ja'i ja te pä. Mí nu rá n'yohɥ ná rá Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ma ga mmɛ n'yø, ga øt'e ngue ma xädi'i —bi 'yɛmbi.

Nuna rá Leví bi zop'ɥ rá oficina, bi mɛ rá Jesús.

Nuya yø ja'i t'ɛmbi ja yø ts'oqui, 'dap'ɥ sihmɛui rá Jesús.

¹⁵ Man'na rá pa p'ɥya, nuna rá Jesús bi mɛ yø xädi p'ɥ ja rá ngu rá Leví ngue dá nsihmɛui. Xangu yø nguthäi 'bɥp'ɥ, dá gue hmi'da yø ja'i t'ɛmbi ngue ja yø ts'oqui, gä 'dap'ɥ sihmɛui rá Jesús. Porque xquet'a 'nɛhya nne dá dɛnna hya mmanna Jesús.

¹⁶ Pɛ nu'ɥ 'da yø xännbate ngue rá ley, 'nɛ'da yø fariseo, mí nu te øtra Jesús ngue 'dap'ɥ sihmɛɥ yø ja'i nu'ɥ t'ɛmbi ngue ja yø ts'oqui. Nuya mbøcɥe p'ɥya, bi 'yɛmbya yø xädi rá Jesús:

—Nu ní xännbatehɥ, hinguí ho ngue 'dap'ɥ sihmɛɥ yø nguthäi co 'nɛhyɥ mi'da yø ja'i ja xangu yø ts'oqui.

¹⁷ Mí 'yøde te sipyø xädi rá Jesús, bi 'yɛmp'ɥ di yahni p'ɥya:

—Nuya yø ja'i di hyɛnni, guehya ní 'yɛhra 'yøthe ya. Pɛ yø ja'i xanzaqui, hinga gue'ɥ ní 'yɛ'ɥ. A nugä, dá ɛhɛ ngue gue'ɥ yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi dá hyɛp'ɥ rá nts'o ga 'yo, hinga gue'ɥ yø ja'i ɛna ngue ya 'yo xanho dá ɛhɛ ga nzofɔ.

Bi manna Jesús hanja ngue hinguí ɛtyø mmɥi yø xädi.

¹⁸ Man'na rá ora p'ɥya, bi ntini ngue nu'ɥ yø xädi rá Xuua 'nɛ'ɥ yø fariseo mí ɛtyø mmɥi. Janangue bi ma 'da yø ja'i p'ɥ 'bɥhra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Hanja nī xādi ngue hīngui etyø mm̄ai? Conque yø xādi rā Xuua 'nēhyø fariseo etyø mm̄ai' —bi 'yēmbi.

19-20 Mī dahra Jesús, bi 'yēmbiyø ja'ī yaui:

—Nu'ū yø ja'ī ts'ofō ngue dā nu rā nthati, hīngui etyø mm̄ai mēnte 'dap'ū 'būhm̄a rā novio. Njarbūtho mā xādigā ya, hīngui etyø mm̄ai ngue 'daua dī n'yo'be. Pē bā ep'ū rā pa ngue dā zigagui mā nsui'be. Nu'a rā pa'a p'ūya, mfađi ngue dā zā dā 'yetyø mm̄ai ya mā xādi 'mø.

21 Nuna rā 'da'yo hyā dī xānbate, n'nan'yo nā ngue rā nyogui xādi. Tengutho n'na rā 'da'yo ulu, hīnda zā di 'bøtra zε'ulu. Porque rā 'da'yo ulu dī ngants'i, ya man'na dī nts'onna zε'ulu. 22 Tengutho rā 'da'yo vino hīngui sā dā sirbū ja rā zεxfani ngue dā zēdi. Porque rā 'da'yo vino dā xetra zεxfani 'mø dā sit'i, ja dī m'mep'ū p'ūya. Janangue rā 'da'yo vino, rā 'da'yo xifani dā sit'i.

Ja rá ts'edi rā Jesús ngue nu te dā zānni dī nja'mø rā pa ngue rā ts'āya, gue'a dī nja'a.

23 Man'na rā pa ngue sāya yø ja'ī p'ūya, nuna rā Jesús co 'nēhyø xādi bi tocabi bi thop'ū ja yø nuatrigo. Nūya yø xādi p'ūya, bi daxtyø trigo bi za.

24 Pē nūya yø fariseo bi 'yēmbra Jesús:

—¿Hanja nī xādi ngue dī mpefi? Conque mm̄amp'ū ja rā ley ngue nu'mø rā pa ngue rā ts'āya, hīngui sā ngue to dī mpefi —bi 'yēmbi.

25 Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Xi'mø mī zūhra thūhū n'na ndī rā David, co 'nē'ū mī n'youi, ¿ua hīnjam'mø gadi xāhm̄a p'ū ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? 26 Conque nup'ū ja rá ngu Oja mī 'būhra mm̄äcja Abiatar, nuna māđi mānda yø

mm̄imm̄äc̄j̄aui. Ja bi ȳar̄b̄u r̄a David ngue bi zi ȳo th̄uh̄m̄ε̄ xi t'usp̄abi Oj̄a ngue d̄a n̄u. Bi zi r̄a David co 'n̄ε̄'̄u m̄i n'ȳoūi. Conque n̄u'̄u ȳo th̄uh̄m̄ε̄'̄u, h̄ind̄i un̄n̄a nt'ε̄d̄i r̄a ley ngue to bi z̄ä d̄a zi, h̄inda h̄ondȳo mm̄äc̄j̄a ȳo ts'̄i'̄u ȳo th̄uh̄m̄ε̄ t'usp̄abi Oj̄a. ²⁷ A n̄uȳá, n̄u'a te bi 'ȳōtya mā x̄ädiḡä, ūangūi Oj̄a bá s̄änn̄i bá nja r̄a pa ngue r̄a ts'äya para ngue di d̄inn̄a n̄ho ȳo j̄a'̄i. H̄ingue masque bi z̄än'Oj̄a r̄a pa ngue r̄a ts'äya ngue di m'm̄um̄man'̄u ȳo j̄a'̄i. ²⁸ Jan̄angue r̄a N'yoh̄u bí 'ȳε̄ māh̄ε̄ts'̄i, ja r̄á ts'ε̄di ngue n̄u'a go d̄a z̄änn̄i, gue'a di nja'm̄o r̄a pa ngue r̄a ts'äya'a.

3

Ra Jesús bi 'ȳōthe n'na r̄a n'yoh̄u xi 'yotr̄á 'ȳε̄.

¹ Man'na r̄a pa p'̄uya, māh̄omb̄i map'̄u ja r̄a n̄ija r̄a Jesús. N̄up'̄u ja r̄a n̄ija, m̄i 'b̄ap'̄u n'na r̄a n'yoh̄u xi 'yotr̄á 'ȳε̄. ² Ȳo fariseo p'̄uya, t̄oj̄tho te ø̄tr̄a Jesús. I nne d̄a n̄u 'm̄o ngue di n'ø̄the 'm̄o r̄a pa ngue r̄a ts'äya, para ngue d̄a z̄äp'̄u di ȳapi, d̄a 'ȳε̄mb̄i ngue h̄ingūi sup̄ra ley. ³ P̄ε̄ r̄a Jesús bi 'ȳε̄mb̄ra n'yoh̄u xi 'yotr̄á 'ȳε̄:

—Bá nangūi n'ȳo, ḡa 'b̄äcua māde —bi 'ȳε̄mb̄i.

⁴ Ya njūantho bi zohȳo fariseo p'̄uya, bi 'ȳε̄mb̄i:

—¿Te 'be'a mā hȳa mm̄amp'̄u ja r̄a ley ja ngue ḡa ø̄th̄u 'm̄o r̄a pa ngue r̄a ts'äya? ¿Ḡa ø̄th̄u r̄a n̄ho, ogue r̄a n'̄u? ¿D̄a t'ø̄the r̄a j̄a'̄i 'm̄o x̄an'̄u, ogue di njapi d̄a d̄u?

N̄u'̄u ts'o p'̄uya, h̄inte ḡa nd̄atho. ⁵ R̄a Jesús bi hȳε̄t̄i ḡätho ȳo j̄a'̄i 'b̄ap'̄u, p̄ε̄ di n̄ε̄qūi ngue mb̄ōc̄ue. P̄ε̄ t̄u r̄á mm̄ai ngue mānd̄o n̄n̄ax̄itho ȳo mm̄ai ȳo j̄a'̄i. Bi 'ȳε̄mb̄ra n'yoh̄u m̄i'̄u p'̄uya:

—D̄am̄i maj̄n̄i 'ȳε̄ ya —bi 'ȳε̄mb̄i.

Rā n'yoh_u p'uya b_i macrá 'yε, pε 'bexpi zä rá 'yε m_i'u. ⁶ M_i zä m_i n_u yø fariseo ngue b_i n'øthe rā Jesús, b_i ma p'uya. Bi 'yøtra junta. 'Dap'u b_i mpεtih_u yø ja'j rā Herodes, bi zänni ha di japi da hyo rā Jesús.

Rā Jesús mahømbi 'yøthe xangu yø därkehi.

⁷⁻⁸ Rā Jesús b_i mε yø xädi, j map'u ja rā nenzabi Galilea. Pε xandøngu yø ja'j bi denni, porque øhyø ja'j ngue øtyø milagro rā Jesús. Nuya yø ja'j ya, yø mmεngu 'da p'u ja rā häi Galilea, yø mmεngu 'da p'u ja rā hnini Jerusalén, yø mmεngu 'da p'u ja rā häi Judea, yø mmεngu 'da p'u ja rā häi Idumea, yø mmεngu 'da p'u man'na nguadi rā dathe Jordán, xangu m_i'da yø hnini ja'u yø häi ha ja rā hnini Tiro 'nεhra hnini Sidón, gä ja bi 'yεp'u yø ja'j. ⁹⁻¹⁰ Xangu yø därkehi bi zøp'u m_i 'bähra Jesús. Gä bi 'yøthe, asta di ntøtyø ja'j ngue nne da zømp'u 'bähra Jesús. Porque høntho da därpa rá he rā Jesús, 'bexi sä ha hεmbyø ja'j. Janangue bi xihyø xädi rā Jesús ngue di nsä n'na rā barco, ja da yurbu. Porque hinga mbεnnbu ngue ni mantho di mpεti m_i'da yø ja'j. ¹¹ Xquet'a 'bap'u 'da yø ja'j ngue n'youi yø ts'onthi. Nu'mø bi guarbu 'bähra Jesús, rā ts'onthi di japra ja'j ngue ndantyøhm_u. 'Nε di japi ngue nts'edi ga ya rā ja'j, i εna:

—Gue'e rá Ts'unt'u'i Oja —i embi.

¹² Pε rā Jesús janjuani ngue di hejpi ngue hinda ma te'o.

Rā Jesús bi 'yεxi 'dεma yoho yø xädi.

¹³ M'mεfa p'uya, b_i map'u bí ja n'na rā nyuni rā Jesús. Bi zonhni hang_u b_i neprá mmæi da zofø ngue b_i map'u 'bæi. ¹⁴ Ja bi zijp_u 'dε'ma yonc'ei yø

xādi, bi 'yɛts'i ngue 'dap'ɥ dī n'youi. Guehya da mɛnhni dī map'ɥ ja yø hnini ngue da xihyø ja'i rá hya Oja. ¹⁵ Bi unna ts'edi ngue da zā da 'yøthe yø dārquɛhi, 'nɛ da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ¹⁶ Ja ua yø thuhū ya 'dɛ'ma yonc'ɛi bi thanhni: rā Simū nūna i nhuta m'mɛfa ngue i Bɛdu, ¹⁷ rā Jacobo, 'nɛhra Xuua guehya yø ts'ant'ɥ rā Zebedeo ya, 'nɛ guehya i huɾa Jesús ngue rā Boanerges porque nūna rā hya nā, i nne da mā ngue ya manzaqui, ɛntho rā ngāni 'mø ya, ¹⁸ rā Andre, rā Lipe, rā Bartolomé, rā Mateo, rā Toma, rā Jacobo nūna rá ts'ant'ɥ rā Alfeo, rā Tadeo, 'nɛhna man'na rā Simū yø n'yohɥ yø ja'i n'youi rā partido ngue rā cananista, ¹⁹ rā Judas Iscariote nūna bi dā rā Jesús.

Nu'ɥ yø mɛni rā Jesús bi ma ngue da sippɥ ha 'bɥhyø ja'i.

Nūna rā Jesús, mī juadi bi 'yɛxyø n'yohɥ ja ngue da mɛp'ɥ dī ma, i ma rá ngu p'ɥya, 'dap'ɥ ni 'yo. ²⁰ Mī zønná ngu p'ɥya, mahømbi mpeti xandøngu yø ja'i, astā xinga mbongui rā ora da ziui rā hmɛ yø xādi rā Jesús. ²¹ Mī 'yøhyø mɛni'a te øtra Jesús, bi ma p'ɥya ngue xtabá nzippɥ ha 'bɥhyø ja'i. I ɛna:

—Hantho sɛhrá nloco'a —ɛnyø mɛni.

Nu'ɥ yø xännbate ngue rā ley ɛmbi ngue rā zithu fäts'i te øtra Jesús.

²² Nu'a gā mmanyø ja'i te øtra Jesús, nu'ɥ yø xännbate ngue rā ley xpí 'yɛ'a Jerusalén, bi 'yɛn'ɥ p'ɥya:

—Nūna rā n'yohɥ nā, rā zithu n'youi nā. Porque nū'a rā zithu rá hmū yø ts'onthi, gue'a di haɾa ts'edi'a ngue sä øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

²³ Janangue nū'mø mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Guí pahm_u ngue nu'_u yø ts'onthi n'youi yø ja'i, gue'_u yø mɛfi rā zithu'_u. Pɛ hinda ne rā zithu di hejpaɛ yø mɛfi. ²⁴ Xip'_u ha di manda n'na rā dast'abi, nu'mø di ndunhyø ja'i, hinjam'mø da zä da zehyø hya. ²⁵ Xip'_u ja n'na rā ngu ya, nu'mø di nsæɛ yø ja'i 'bæp'_u, da 'yɛhra pa di n'uɛni. ²⁶ Njarbætho nā rā hya dí xi'ah_u ya. Xi'mø ngue di hejpaɛ yø mɛfi rā zithu, ya rá 'bɛfise di ts'onj. ²⁷ Xi n'na rā n'yoh_u xanzaqui, 'bæ'ambo rá ngu, hinda zä to da yat'ambo rá ngu ngue da jɔjpi te pɛts'i. Nu'mø da thutra mmɛnnigu, gue'mø da zä to da yat'ambo 'mø. Di njadä p'uya, di tut'ä rā zithu di manda yø ts'onthi, janangue sä dí øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ²⁸ A nuyá, dami pahm_u ngue majuanj nā rā hya ja ua, ngue nu'a te gāma ts'oqui øtyø ja'i, da gue'a te gāma hya man'_u ga ya yø ja'i, da zä di mpunnbi. ²⁹ Pɛ nu rā ja'i da nømman'_u rā Espiritu Santo, ya hinda punnba Oja.

³⁰ Nguna rā nya bi manna Jesús, porque embyø ja'i ngue rā zithu fäts'i te øtra Jesús.

Bi manna Jesús ndana gue'a da bønigüe da 'yøt'e tengutho 'mø drá mɛni.

³¹ Nu'a rā ora'a p'uya, nuna rā Jesús bi zøhrá mamá 'nɛhyø n'yoh_u 'bæp'_u thi. Bi manda bá ts'o rā Jesús ngue di nyaui. ³² Xangu yø ja'i di mäspu 'bæhra Jesús. Bi t'embaya:

—Ni mamá 'nɛ ni n'yoh_u 'bæcua thi, i nzo'i ngue gui nyaui 'na —bi t'embj.

³³ Mi dahra Jesús, bi 'yɛntho:

—Ma ga xi'ah_u ndana mā mamá, ndana mā n'yoh_u —bi 'yɛnā.

³⁴ Bi hyɛtyø ja'i di mäspu 'bæi, bi 'yɛmbaya:

—'Bucua ya yø ja'i di nnøpe ngue ma mamá, di nnøpe ngue ma n'yohu. ³⁵ Porque nuya yø ja'i di ho da 'yørpabi rá páhä Oja, guehya entho ma mamá ya, ogue ma n'yohu ya, ogue ma nju.

4

Ra Jesús i hyejpa ra hya n'na ra momhmudä.

¹ Man'na ndi p'uya, nup'u ja ra nenzabi Galilea, bi xänbä ra hya yø ja'i ra Jesús. Pe mandøngu dyø ja'i bi mpeti p'u ha 'bui. Janangue bi yurbu ja n'na ra barco ja bá mip'u. Bi zoquits'u ra nenzabi, i ma mbo ra dehe. Gätho yø ja'i 'bu'a nenzabi. ² Xangu yø hya bi xänbä yø ja'i, honi te gui hyejpa yø hya xifi. Nguna n'na ra hya bi hyequi, bi 'yembyø ja'i:

³—Dami 'yørpahu ra güenda xandønho ya yø hya ga xi'ahu ya. N'na ra n'yohu bi ma da ponna trigo. ⁴ Nup'u bi thogui ngue ponyø hmudä, bi zop'u ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi map'u yø ts'int's'u ngue bi za yø hmudä. ⁵ Mi'da yø hmudä bi moni, bi zop'u hingui pidi ra häi ngue o ra do. Guehya yø hmudä n'nahmantho bi bøts'e ngue hingui pidi ra häi p'u bi zo. ⁶ Hinga ya mbo pa yø 'yu. Nu'mø bá pøxra hyadi, bi 'yuhyø hmudä ya xi bøts'e. ⁷ Mi'da yø hmudä bi zop'u ja yø 'uini. Mi nte yø 'uini p'uya, bi ts'onnyø hmudä ngue bi hyøt'ambo. Ya himbi nja yø hmudä. ⁸ Mi'da yø hmudä bi zop'u ja ra hoga häi. Nu'mø mi bøts'e, mazihotho gui nεqui. Mi nja p'uya, 'däte ma'det'a bi bøni ngue n'na mhmudä. Mi'da p'uya, hyate bi bøni ngue n'na mhmudä. Mi'da p'uya, n'na ciento bi bøni. ⁹ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmü na ra hya dí mmangä ya —bi 'yenna Jesús.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i.

¹⁰ Ya 'yo pa gätho yø ja'i p'uya. Nu'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús bi guarb_u 'bäi, da guehyø ja'i nu'u tobe 'burp_u bi guat'i. Bi 'yänmbaya te ga mbønya yø hya xi hyequi. ¹¹ Ra Jesús bi 'y_εmbi:

—Nuya yø hya hinguí fadi ha di manda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue da dinni mmaih_u hanja ya yø hya ya. P_ε nu'u mi'da yø ja'i, guehya dí honi te dadi hyejpa yø hya dí xifi. ¹² Nu te gä nnu ya yø ja'i ya, _εntho 'mø hinte bi nu. Nuya yø hya øde dí mmangä, _εntho 'mø hin tema hya bi 'yøde. Gue'a di siguetho ra nts'o ga 'yo'a. Oja p'uya, ya hinda punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Ra Jesús bi ma te ni bønya yø hya bi hyejpa ra momhmudä.

¹³ Ra Jesús bi 'y_εmbyø ja'i yaui:

—Xquet'a 'n_ε'ah_u hinguí pahm_u te ni bønya yø hya dadi hycä 'mø. ¿P_ε hague gdá japi da dinni mmaih_u te ni bønya yø hya ga hycä mahøn'a 'mø?

¹⁴ Nuna ra momhmudä dí mmangä, guehna ra ja'i pap'u 'b_uhyø ja'i ngue bi mmambrá hya Oja na.

¹⁵ Nuya yø ja'i ngue hontho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyejpi ngue ra nen'yü p'u bi zo yø hmudä ya. Hontho juadi bi 'yøhra hya, bi map'u ra zithu, bi japi bi pumbeni ra hya xi 'yøde. ¹⁶ Mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra häi hinguí pidi ngue mi o ra do p'u bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. ¹⁷ Guehya yø ja'i himbi bent'i xanho ra hya ya. Zits'utho honi ha di hycp'u ra hya. Nu'mø bi ts'ui ngue ra hya _εc'ei, 'bexi cohyø mm_ui. ¹⁸ Mi'da yø ja'i p'uya, gui nhyejpabi ra häi

ngue ja yø 'uini p'ɥ bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya. ¹⁹ Pɛ nu'a te yø befi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'befi ni ma yø mmɥi yø ja'i. Di ja ndummɥi honi ha di mmɛmmɛti. Hinga ngut'a te gä sänni da 'yøt'e. Ya hin temä ntho bi 'yørpabi na ra hya bi 'yøde. ²⁰ Pɛ mi'da yø ja'i gui nhyejpa ra hoga häi p'ɥ bi zo yø hmudä. Nu'mø mi 'yøhra hoga 'da'yo hya, bi nu manho. Bi 'yørpabi ra nho na ra hya bi 'yøde. Pɛ 'bɥ i'da yø ja'i ngue mathoguitho bi 'yørpabi ra nho ra hya bi 'yøde.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra nyot'i.

²¹ Mahømbi 'yɛmbyø ja'i ra Jesús:

—Xi'mø gue ha ra nyot'i n'na ra ja'i, nu'a ra nyot'i ha, hinda gombɥ ja ra huada. 'Nɛ hinda hyøt'a 'bit'ots'i. Sinoque da hyøxpɥ ja ra nthøxanyot'i n'namhma di yot'i xanho mbo ra ngu.

²² Njarbætho ya yø hya hinguï fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tinyø mmɥi hanja ra hya. Pɛ da 'yøhra pa gue gætho yø ja'i da badi hanja ra hya. ²³ Di nja ni gu gue gui 'yøhmɥ ya yø hya di mmangä.

²⁴ Mahømbi 'yɛmbyø ja'i ra Jesús:

—Dami 'yɛt'ammɥihɥ teni bønya yø hya di mmangä. Nu'mø gui 'yørpahɥ masu ya yø hya ya, da dinni mmɥihɥ xanho hanja ra hya. ²⁵ A nu ra ja'i da dini xanho ra mmɥi hanja ra hya, da mæx Oja gue man'na di bahra hya. Pɛ nu ra ja'i hinguï nne da 'yørpabi masu ra hya di mma, nu'a zits'ɥ ra hya padi, da thanbi.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra hmudä 'mø bi thuhu.

²⁶ Ra Jesús bi 'yɛna:

—Nuya yø ja'i di manda Oja, gui nhyejpi tengutho 'mø bi thu'a n'na ra hmudä. ²⁷ Nu ra ja'i bi duhra hmudä, di sigue di mpētho mente 'danyø pa brá o häi ra hmudä, sär'mø da bogui, da bøxpuya. Pe nuna ra ja'i bi duhra hmudä, hingui padī hanja ngue bá te ra hmudä. ²⁸ Porque ra häi øt'e ngue da bohra hmudä, da bøts'e, di ndaxi, da 'yot'i. ²⁹ Nu'mø bi 'yot'i, da soqui.

Rā Jesús bi hyejpa ra hya n'na mhmudä ra mostasa.

³⁰ Mahømbi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Mahønga hycä man'na ra hya ya. Ma ga xän'nahü ha di njap'ü di nxandyø ja'i da zo rá 'ye Oja ya. ³¹ Nup'ü rá müdi, tengutho n'na zihmudä ra mostasa, ngue man'na zitchü ngue gätho mi'da yø hmudä ja ua ja ra ximhäi. ³² Pe nu'mø bi ma nthuhü na ra hmudä na, man'na tate ra dat'o ngue gätho mi'da yø c'ani i ja. Nup'ü ja yø 'yεt'o, ja ørbü yø 'bafi yø ts'int's'ü.

³³ Xangu yø hya bi hycra Jesús. I honnbi ndana ra hya da dini xanho p'ü ja yø mmüi yø ja'i, gue'a xännbabi'a. ³⁴ Nu'mø yasui yø xädi p'üya, i xifi te ga mbønyø hya di hycqui. Pe nu'mø gue'ü mi'da yø ja'i xännbabi ra hya, guehya honi te gui hyejpa yø hya xännbabi ya.

Rā Jesús bi säyabi ra ndahi conyø funthe.

³⁵ Mi dhära nde'a ra pa'a, bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—A nuyá, ma ga 'dasü ra zabi gdá mähä man'na nguadi.

³⁶ Nu'ü yø xädi ra Jesús, mi juadi bi 'yεhyø ja'i, bi yurbü ja ra barco mi o ra Jesús, bi ma. Bi mähä

mí'da yø barco mī jap'ʉ. ³⁷ Nup'ʉ ja rá zabi, bī nanga n'na rá ndate ndahi. Nu'ʉ yø fʉnthe nanguí, so mbo rá barco. Janangue ya nne dá thuntra barco ngue'a gá nhyʉ. ³⁸ Pɛ rá Jesús mambi oxpʉ ja n'na rá nhudi jap'ʉ ja rá xʉtha rá barco ngue aha. Nu'ʉ yø xádi p'ʉya, bá ǎp'ʉ bi aha, bi 'yɛmbi:

—Ague grá xǎnbate, ya gá tuhʉ. Nu'a'í p'ʉya, guí atho —bi 'yɛmbi.

³⁹ Mī nangra Jesús, bi hejpabi rá ndahi 'nɛhyø fʉnthe. Bi xifi ngue dī nsäya. 'Bexque'a rá ora'a p'ʉya, gá bī nsäya. ⁴⁰ Pɛ rá Jesús bi 'yɛmbyø xádi:

—¿Hanja ngue guí sʉhʉ? ¿Ua hinguí ɛc'ɛi ngue gá fǎxahʉ? —bi 'yɛmbi.

⁴¹ Mī nu yø xádi rá Jesús ngue te bi 'yøt'e, bī ntinnbutho yø ts'u mī ja. Dī n'yɛmbi n'na ngu n'na p'ʉya:

—¿Te'o nī n'yohʉ ná n'yø? Asta rá ndahi 'nɛhra dehe ɛc'ɛi 'mø bi zofo —dī n'yɛmbi.

5

Rá Jesús bi 'yøthe n'na rá n'yohʉ mī n'youi yø ts'onthi.

¹ Mī zøm man'na nguadi rá zabi, ja rá häi nī hu ngue Gadara. ²⁻³ Hontho bi bømp'ʉ ja rá barco rá Jesús, ya xpʉ ɛp'ʉ n'na rá n'yohʉ mī n'youi rá ts'onthi. Nunā rá n'yohʉ ná, mī nnøpa ngu p'ʉ ja yø n'o yø ánima. Madague'a nthat'í conyø cadena, pɛ xejtho. Janangue ya hīnjonguí sä dá zammī. ⁴ Xangu yø nnidī ngue nthat'í yø 'yɛ 'nɛhyø gua conyø cadena. Pɛ xejtho, hīnguí hāt'í dá zammī. ⁵ Rá pa rá xuí 'yo dapo, bi 'yop'ʉ ha o yø ánima, í mafi hapʉ nī ma. 'Nɛ xǎ nguahyø nsä'mī rá do'yo

ngue dī nte yø do. ⁶ Yap'utho mambá εhε, pε mī hyandra Jesús. Bi ntihi i ndantyøhmū p'ua 'bái. ⁷ Ra ndøts'edi i zofo, bi 'yεmbi:

—Ague Jesús, rá Ts'unt'ua i Oja nuna jase rá ts'edi, ¿hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bái? Nguet'Oja'i, 'yo gadi ungui.

⁸ Nguna ra hya bi manna n'yohua, porque ya xi xihra ts'onthi ra Jesús ngue da hyεp'ua ra n'yohua n'youi. ⁹ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—¿Teni hu'i?

Ra n'yohua p'uya bi 'yεna:

—Nná hugä ngue yø mmundotho gähe, porque xangugähe —bi 'yεmbi.

¹⁰ Nu'ua yø ts'onthi p'uya, bi xihra Jesús ngue nup'ua mī 'bái, hinga yap'utho da menhni. ¹¹ Ja mī 'yorbatho n'na 'bái yø ts'adi, ma'yoni p'ua bí ja ra nguaní. ¹² Nu'ua yø ts'onthi p'uya, bi 'yεmbra Jesús:

—Damí 'dacje ra nt'edi ga cut'ähe p'ua ja yø mmái yø ts'adi bí 'yo na —bi 'yεmbi.

¹³ Ra Jesús bi unna nt'edi yø ts'onthi ngue ja i map'ua. Janangue bi hyεp'ua ra n'yohua mī n'youi, bi ma, i ncarbua ja yø mmái yø ts'adi p'uya. Nu'ua yø ts'adi mī jua'i yo mahuahí. Bi ga ra 'dihí yø ts'adi p'uya, bi nhyorbua ja ra zabi. Gä ja bi jarbua ra dehe.

¹⁴ Nu'ua mī fähyø ts'adi p'uya, bi nsu 'mø mī nu te bi nja. N'na 'dihitho bi map'ua bí ja ra hnini ngue bá ma te bi nja. Da gue'ua yø ja'i 'da'a n'nanni bí 'bái, gä bá xifi. Mī 'yøhyø ja'i'a te bi nja, mandøngu dyø ja'i bá εhε da nu. ¹⁵ Mī zønyø ja'i p'ua 'bähra Jesús, 'dap'ua 'bähmí'a ra n'yohua mī n'youi yø ts'onthi. Ya hinte di ja, ya he ra ulu, ya xi dits'i. Pε bi zu yø ja'i'a te xi nja. ¹⁶ Nuya yø ja'i xi nuse'a te xi thohra n'yohua mī

n'youi yø ts'onthi, 'nɛ'a te xi thohyø ts'udi, gä xihyø ja'i nuya ja søhø. ¹⁷ Yø ja'i p'uya, bi xihra Jesús ngue da ma.

¹⁸ Janangue mahømbi yarbua ja ra barco ra Jesús ngue da ma. Nu'a ra n'yohua mi n'youi yø ts'onthi, bi xihra Jesús ngue xta mmep'ua ni ma. ¹⁹ Pe himbi nepra Jesús, sinoque bi 'yembí:

—Man'na xanho ni ma ni ngu. Damí xihni mení te dá øt'a'i. Xihni amigo. Damí xifi ha bi nja ngue bi huɛc'a'i Oja bi 'yøthe'i —bi 'yembí.

²⁰ Bi ma ra n'yohua p'uya, bi n'yo gätho p'ua ja yø hñini Decápolis, xifi gätho yø ja'i te xi 'yørpabi ra Jesús. Nu to gä bi 'yøde te xi 'yøtra Jesús, gä di 'yøtho.

Ra Jairo bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

²¹ Mi zømman'na nguadi ra zabi ra Jesús, xandøngu yø ja'i hømbi mpeti. ²² Bi zø'a n'na ra n'yohua 'bət'o ngue di manda p'ua ja ra nija p'uya, ni hu ngue ra Jairo. Bi ndantyoħmu p'ua 'bähra Jesús. ²³ Janjuaní ngue äpra mate, bi 'yembí:

—Nugä nná ɛħɛ ga xi'i ngue ma t'ixu dí si, ya pa man'ua, ya ja ngue da du. Xi'mø gui 'yørca ra mate ga mmɛ, gui japni 'ye p'ua ja rá do'yo, janangue da zä ra n'ua hembí.

²⁴ Nunä ra Jesús bi me na ra n'yohua bi zits'i. Xangu mi'da yø ja'i bi denni asta di ntørbua ja ra 'yu.

²⁵ Nu'ua yø ja'i ni denna Jesús, n'youi p'ua n'na ra xisu ngue ya n'ne'ma yonjeya mi hembra m'mäcji.

²⁶ Nunä ra xisu mađi hyenni, xandøngu rá menyu xi uni ngue honyø 'yøthe da 'yøthe. Ya xi uni gätho'a te mi pets'i, porque nne ngue da zä te hembí. Pe hin'i zä'a ngue mađi n'yøthe. Sinoque man'na maní ma man'ua. ²⁷⁻²⁸ Mi zä mi 'yøhna ra xisu

ngue øtyø milagro rā Jesús, bi 'yēnna xisu p'uya: “Nu'mø ga thärpabi rá he rā Jesús, da zägui”, bi 'yēna. Janāngue bi nthinnb_u ha mma yø ja'i p'uya, asta gue'mø mi guatra Jesús ngue bi därpa rá he. ²⁹ Ngu'i därpa rá he p'uya, 'bexpi nsäya rā ji, bi zä rā n'ü mi hēmbra xisu. ³⁰ Mi bahra Jesús ngue bi zä n'na nc'ēi conná ts'edi, bi m'mä p'uya ngue hētyø ja'i. Bi 'yēmbi:

—¿Te'o bi dārcaguī mā he? —bi 'yēmbi yø ja'i.

³¹ Bi 'yēm'mø mi dahyø xädi rā Jesús:

—Guí änni to bi dät'a ni he. Conque guí nnu ngue xandøngu yø ja'i di ntøt'ua nná mähä —bi 'yēmbi.

³² Pē rā Jesús bi sigue di za di hēti yø ja'i, ngue nne da badi te'o bi dädi. ³³ Nu'a rā xisu p'uya, ya padī te xi 'yøt'e, mmap'ü p'uya ni huaqui ngue sū. Bi ndantyøhmū p'ü 'bähra Jesús. Bi xi'a njuani ngue xi därpabi rá he. ³⁴ Nuna rā Jesús bi 'yēmbi:

—Aguē t'ixu, ya bi zä'i ngue gá 'yēc'ēi ngue di zä'i comma ts'edigä. Ni ma ya, da hyu ni mmui ngue bi zä'i —bi 'yēmbi.

³⁵ Nuna rā Jesús, mente yaui rā xisu mađi hyēnni, bi zø hman'na nc'ēi bá nēxp_u ja rá ngu rā Jairo, bi 'yēmbra Jairo:

—Ya bi du ni t'ixu n'yø, 'yonī mantho gui sixra xänbate —bi 'yēmbi.

³⁶ Nuna rā hya bi sihra Jairo, bi 'yøhra Jesús, pē hīnguī ørpatho masū. Sinoque bi 'yēmbra Jairo:

—Yo sä guī sū'a si'i ngue bi du ni t'ixu. Sinoque dami 'yēc'ēiguī ngue da zä ga fäxa'i —bi 'yēmbi.

³⁷ Ya hīmbi nepe xtā thogui gätho yø ja'i. Sinoque hōndra Bēdu bi zits'i, co 'nēhya yonc'ēi di n'yoh_u, rā Xuua 'nēhra Jacobo. ³⁸ Mi zømp'ü ja rá

ngu ra Jairo p'uya, ya zonyø ja'i, tär'man'u yø mmui
ngue ya xi du ra hmute. ³⁹ Pε ngu'i zønna Jesús, bi
yat'ambo, bi 'yεmbyø ja'i:

—¿Te 'be'a guí øthü ua gadi yännihü? 'Yoni man-
tho gui zomhmü. Nuna ra hmute hingui tu na, i
atho na.

⁴⁰ Pε nuya yø ja'i yaui ra Jesús, i thenthö, porque
padi ngue ya xi du ra hmute. Mi bøn'athi gätho yø
ja'i p'uya, ra Jesús bi thop'u brá 'benna hmute. Ni
n'youi rá papá ra hmute 'nēhrá mamá. Co 'nē'u yø
xädi ni n'youi. ⁴¹ Ra Jesús bi bennba rá 'yε ra hmute
xi du, bi 'yεmbi:

—Talita cumi —bi 'yεmbi.

Nuna ra hya na p'uya, i nne da ma ngue εna:
“Ague grá hmute, dí xi'i, dami nanguí”. ⁴² Høntho
bi manna ra hya na p'uya, 'bexpi nangra hmute,
bi n'yo. Ra hmute p'uya, ya 'de'ma yonjeya mi 'bui.
Nuya bi nup'u bi bennate ra hmute, di 'yøtho. ⁴³ Pε
ra Jesús εmmēi di hejpa yø ja'i ngue hinjonda ma
te bi 'yøt'e. Bi manda p'uya ngue di t'unna hmε da
zi ra hmute.

6

Nu'u yø mmenguhü ra Jesús hingui εc'ei te øt'e.

¹ Mambá εp'u ja rá ngu ra Jairo ra Jesús, i map'u
ja rá häi bá nte, bi mε yø xädi. ² Nu'mø ra pa säya yø
ja'i p'uya, pap'u ja ra nija ra Jesús, ngue bi xännbabi
ra hya yø ja'i. Xangu yø ja'i øxra hya bi ma. Pε gä di
'yødyø ja'i hanja'a ra hya øde, di n'yεmbi:

—¿Harü go bá ha'a ra hya xännbate na ra n'yohü
ya ua? ¿Hague go ga mba'a ra hya padi? ¿Hague
ga nzä øtyø milagro? ³ Conque guehna ra yaxi rá

ts'ant'ɥ rá Maya ná. Yø n'yohɥ p'ɥya, guehna rá Jacobo, 'nɛhra José, 'nɛhra Judas, 'nɛhra Simu. Yø nju p'ɥya, gá 'dadua rá hnini dí 'bɥhmɥ.

Janangue ɛmbyø ja'i ngue to bi zä man'yohɥ ná rá Jesús. Hinguí ørpatho masu yø ja'i rá hya xifi.

⁴ Pɛ bi 'yɛmbyø ja'i rá Jesús:

—Gátho yø pøngahya Oja n'nanni ni 'yɛhɛ, gá hnu mansu. Pɛ nu'ɥ yø mmɛnguhɥ yø pøngahya, hinguí nnu mansu. Ni xinga gue'ɥ to 'bɥp'ɥ ja rá ngu rá pøngahya di nnu mansu.

⁵ Ja bi njap'ɥ ngue himbi zä xta 'yøt'e xangu yø milagro rá Jesús. Høndi zi hangutho yø dārquɛhi bi japrá 'yɛ ngue bi 'yøthe. ⁶ Di 'yødra Jesús hanja ngue hinguí ɛc'ɛi yø mmɛnguui.

Nu'ɥ 'dɛ'ma yoho yø xädi rá Jesús, bi 'yɛt'i ngue da xännba rá hya yø ja'i.

Mi bømp'ɥ ja rá hnini mi 'bɥhra Jesús, bi ma bá n'yop'ɥ ja yø hnini, manyarbɥ i ma ngue xännba rá hya yø ja'i. ⁷ Nuya 'dɛ'ma yoho yø xädi ya xi huanhni, bi zofo ngue da mɛnnbɥ ja yø hnini. Bi xifi ngue yø yonc'ɛi p'ɥ da ma. Bi unna ts'ɛdi ngue da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ⁸ Bi xi p'ɥya, ngue hin teni buxa da gats'i. 'Nɛ hin tema thuhmɛ da hyats'i. 'Nɛ hin tema mɛnyu da hyats'i. Sinoque høndra tøhø da hyats'i. ⁹ Bi xifi ngue da gaxyø thixfani 'nɛ hinda gaxrá mponi. ¹⁰ Bi sigue bi 'yɛmbi:

—Nu'mø gá sømhɥ p'ɥ ja n'na rá hnini, nu'mø to da zixahɥ rá ngu ngue di säya'ahɥ, ja m'məhmɥ p'ɥ ja rá ngu di n'na'ahɥ rá ts'äya, asta gue'mø guá ɛhmɥ. ¹¹ Nup'ɥ ja n'na rá hnini gui sømhɥ, 'nɛ hinda n'na'ahɥ rá ts'äya, ogue hijnonda 'yøt'ahɥ

masu, dami thogui, gdi mähä n'nanni rá hnini. Pe dami huamhmra fonthäi di n'youi ni mbonguah, gue'a rá hmεya'a ngue ya dá thep'ε ya yø ja'i himbi 'yøt'ahε masu.

¹² Nu'ε yø xädi rá Jesús bi ma bá n'yop'ε ja yø hnini. I xihyø ja'i ngue dá hyεp'ε rá nts'o ga 'yo.

¹³ Xangu yø nnidi bi 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Nu'mø bi gospabi rá aceite yø därkehi, 'bexi sä ha hεmbi.

Rá Herodes εmbi ngue nuna rá Jesús, gue'a rá Xuua mi øtra nxixya.

¹⁴ Nuna rá dast'abi Herodes mi 'yøde te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. Bi 'yεmp'εya:

—Nugä dí εnä ngue xpí bεnnate'a rá Xuua mi øtra nxixya. Janangue sä øtyø milagro —bi 'yεnä.

¹⁵ Mi'da yø ja'i p'εya bi 'yεnä:

—Nuna rá n'yohε i hma, rá nζεgui guehna rá pøngahya Elías.

Pe mi'da yø ja'i p'εya, bi 'yεnä:

—Nugä dí εnä ngue 'bui toni pøngahya Oja na.

¹⁶ Rá Herodes bi 'yεn'a p'εya:

—Pe nugä dí εnä ngue gue'a rá Xuua mi øtra nxixya xpí bεnnate ya. Porque nuna rá Xuua, guehna dá mandagä bi thejpabi rá ya na.

Ja mmangua ya ha bi nja ngue bi du rá Xuua mi øtra nxixya.

¹⁷ Nu'mø yø pa xa thogui, bi manda rá Herodes ngue bi mbentra Xuua, bi dut'i conyø cadena bi got'a fädi. Bi εpi ngue nuna rá Xuua ya xi xihra Herodes ngue hingui ho di m'mahmi na rá 'bεpo Herodías nuna mará xisu na rá n'yohε Lipe.

18 Nuna ra Xuua, xi 'yεmbra Herodes: “Hin'ya ra nt'εdi gui m'mahmi ni 'bero”, xi 'yεmbi.

19 Mi 'yøhra xisu na ra hya mmana Xuua, bi mbøcuae ra xisu, i sahra Xuua ngue'a te ra hya bi ma. I nnepe ngue da tho ra Xuua. 20 Pe ra Herodes hingui nne da hyo, porque nnu mansu na ra Xuua, 'ne parpi ngue ra hoga n'yoha. Nu'a te ra hya mi mmana Xuua, madi ho da 'yøde, pe mi yobenitho ha ga 'yøde te gama hya mmana Xuua. 21 Pe nuna ra Herodias bi dini ha di japra Xuua nuna sui. Mi zøhra pa bi nsännigo ra Herodes. Bi zonhyø mmist'abiui ngue bi 'yørpabi ra nts'ihmε. Gätho yø hmu yø soldado, ga bi zofo. Nup'ua ja ra häi Galilea, gätho'ua yø ja'i hnu mansu p'ua ja yø hniñi, ga bi zofo. 22 Nuna ra t'ixu ra Herodias, bi yarbua 'buhyo ja'i xi petra Herodes ngue sännigo, bi mahra hnei p'uya. Ra Herodes co gätho yø ja'i bi ho te øtra hmu. Janangue bi 'yεmbra hmu te ra Herodes: “Nu'mø tema cosa gui 'yäqui, nugä ga 'da'i”, bi 'yεmbi. 23 Ra Herodes bi 'yεxa ntestigo Oja ngue majuan di unna hmu te'a te gama cosa da 'yäpi, madague'a di un made'a te ga pets'i. 24 Ra hmu te p'uya, hinga 'bexpi xifi te 'be'a nne da 'yäpi. Sinoque 'be bá äna mamá. Bi 'yεmbi: “Ague mamá, ¿teni 'be'a ga ädi?” Nu'a ra mamá ra hmu te p'uya, bi 'yεmbi: “Damí 'yäpya ngue di 'da'i rá ya ra Xuua mi øtra nxixya”, bi 'yεmbi. 25 Nu'a ra hmu te p'uya, bi mengui, i ma mbo, ngue bá εmbra dast'abi: “Nu'a rá ya ra Xuua mi øtra nxixya ya, damí 'daqui, di o n'na ra mohi”, bi 'yεmbi.

26 Mi zä mi 'yøde te 'be'a t'äpra dast'abi, mambi dudrá mmai. Pe ya xi ma ngue di unna hmu te'a te

da 'yäpi. Yø ja'i 'bup'u ha mi 'bui, gä xi 'yøde te xi ma. Bi manda p'uya ngue bi t'unna hmute'a te ädi. 27-28 Bi 'yet'a n'na ra soldado da hejpa rá ya ra Xuua p'u ja ra fädi p'uya. Bá jät'a n'na ra mohi, bi t'unna hmute. Ra hmute p'uya, bi däprá mamá'a ra ya bi t'unni. 29 Mi bahyø xädi ra Xuua ngue ya bi du, bi ma bá hannba rá do'yo ra ánima ngue bi 'yägüi.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmε cat'a mahuaḡi ma'yohε.

30 Mambá pengyø xädi ra Jesús ngue bá manna hya p'u ja yø hnini, bi däpra güenda te xi 'yøt'e, bi däpra güenda tema hya xi nxännbate. 31 Nu'u yø pa'u, ni ma ni 'yεhyø ja'i p'u 'buhra Jesús. Nuna ra Jesús co 'nεhyø xädi, ni xingra hmε da mbongui ra ora da zi. Janangue bi 'yεmbyø xädi:

—A nuyá, ma ga mmähä p'u hinjo'o yø ja'i ya, n'namhma ga nsäyahε zits'ε.

32 Bi yurbε ja n'na ra barco ra Jesús conyø xädi, i map'u hinjongui 'bui. 33 Xangu yø ja'i bi nu 'mø mi ma ra barco, pε paḡi te'o ni op'u ja ra barco. Bi ma yø ja'i p'uya, ni 'yoguoatho, bi denna nenzabi. Nup'u ja yø hnini thohyø ja'i, i ter'mi'da yø ja'i, mandøngurbε ni ma yø ja'i. M'met'o bi zønyø ja'i p'u ha ja ngue da zønna barco. 34 Mi zøhra barco bá o ra Jesús, bi bøni. Pε ya mandøngu dyø ja'i 'bup'u. Bi huεp'uya, porque yø ja'i 'bui tengutho yø de'yo 'mø hinjo'o to da mädi, njarbutho. Janangue ndø ya'atho ra ora bi xännbabi ra hya yø ja'i ra Jesús. 35 Ya ni ma di nde p'uya, bi guatyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ya *bi* *nde*, 'nε *nūua* dī 'b_uhm_u *rā* *dapo* *ua*.
³⁶ *Damī* 'yεhyø *ja'i*, n'namhm_a *dā* *map'u* *bí* *ja* *yø*
hnini, *dā* *dānsε* *rā* *hmε* *dā* *zi*.

³⁷ *Bi* 'yεmbyø *xādi* *rā* *Jesús*:

—*Damī* *unhn_u* *rā* *hmε* *dā* *zi* *yø* *ja'i* —*bi* 'yεmbi.

Nū'u *yø* *xādi* *p'uya*, *bi* 'yεmbi:

—¿*Hap_u* *gue* *gā* *hah_u'a* *yo* *ciento* *mā* *pa* *rā* *nzābi*
ngue *gā* *tāmph_u* *rā* *hmε* *dā* *zi* *yø* *ja'i* 'b_ucua? —*bi*
 'yεmbi.

³⁸ *Mahømbi* 'yεmbyø *xādi* *rā* *Jesús*:

—*Damī* *nū* *hangu* *yø* *thuhmε* *guí* *hah_u*.

Nū'u *yø* *xādi* *p'uya*, *bi* *nū* *hangu* *yø* *thuhmε* *hā*. *Bi*
 'yεmb_uya:

—*Ja* *ua* *cūt'a* *yø* *thuhmε* 'nε *yoho* *yø* *hua*.

³⁹ *Rā* *Jesús* *bi* 'yεmbyø *xādi* *yau*:

—*Damī* *xihm_u* *yø* *ja'i* *dā* *mīcua* *ja* *rā* 'batha. *Dā*
 'yøtyø *zimundo* *p'u* *dā* *mī*.

⁴⁰ *Bi* *mīhyø* *ja'i* *p'uya* *ngue* *dī* *nsihmε*. *Yø* *ciento*
nja'i *p'u* *bi* *mī* *i'da*, *yø* *yote* *mā'det'a* *nja'i* *p'u* *bi* *mī*
i'da.

⁴¹ *Rā* *Jesús* *bi* *hyan'u* *cūt'a* *yø* *thuhmε* 'nε'u *yoho*
yø *hua*. *Bi* *hyanmā* *hεts'i* *p'uya*, *bi* *ja* *māmmadi*
Oja. *Bi* *xenyø* *thuhmε* *p'uya*, *bi* *unyø* *xādi* *ngue*
dī 'darpabi *yø* *ja'i*. *Dā* *guehyø* *hua* *bi* *dat'i*. ⁴² *Bi*
nsihmε *xanho* *yø* *ja'i*, *gā* *bi* *nniya*. ⁴³ *Mī* *juate* *rā*
ts'ihmε *yø* *ja'i* *p'uya*, *nū'u* *yø* *xādi* *rā* *Jesús* *bi* *peti*
 'de'mayo *canasta* *yø* *thuhmε* *bi* *bongui*. *Xquet'a* *bi*
mεs'yø *hua* *bi* *bongui*. ⁴⁴ *Nū'u* *yø* *ja'i* *bi* *nsihmε'a* *rā*
ora'a, *cūt'a* *māhuaḥi* *mā'yoh_u* *bi* *nsihmε*.

Nī 'yo *māxøts'e* *rā* *dehe* *rā* *Jesús*.

⁴⁵ *Mεnte* *εhyø* *ja'i* *rā* *Jesús*, *bi* *xihyø* *xādi* *ngue*
dī *m'met'o* *dā* 'yo *rā* *barco*, *dī* *ma* *man'na* *nguadi*

ra zabi ha bí ja ra hn̄ini Betsaida. ⁴⁶ M̄i juadi bi 'yēhyø ja'í ra Jesús, b̄i map'ua bí ja ra nyun̄i ngue bá mat'Oja. ⁴⁷ M̄i nxui p'uya, ya bí 'yo m̄ade ra zabi ra barco n̄i o yø x̄adi, p̄e ra Jesús bi 'b̄uε p'ua bí ja ra nyun̄i. ⁴⁸ Bi bahra Jesús ngue hangu p̄efi di 'yonna barco'ua yø x̄adi, p̄e h̄ingui s̄a da thogui, porque ra ndah̄i di cots'i. M̄i z̄h'i hyu x̄udi p'uya, b̄i map'ua bí 'b̄ahyø x̄adi ra Jesús, n̄i 'yo m̄axøts'e ra dehe. Bi ne ngue x̄ta nūits'i. ⁴⁹ P̄e m̄i hyandyø x̄adi ngue mmap'ua n̄i 'yo m̄axøts'e ra dehe. Nu'ua yø x̄adi ra Jesús bi 'yēna ngue ra ndah̄i i nnu. Bi m̄ahra mafi p'uya ngue su. ⁵⁰ Gä bi hyandi, p̄e Gä bi nsu. P̄e ra Jesús 'bexpi zofo, bi 'yēmbi:

—Go guecä, 'yoguí suha —bi 'yēmbi.

⁵¹ M̄i yarbua ja ra barco m̄i o yø x̄adi ra Jesús, 'bexpi nsäya ra ndah̄i. M̄i nu yø x̄adi'a te bi 'yøt'e, man'natho b̄i nsu. ⁵² Madague'a xi nu yø x̄adi'ua yø milagro xi 'yøtra Jesús, ngue bi x̄andyø thuhm̄e bi zi yø ja'í, p̄e h̄ingui 'yo yø mm̄i te'o na ra Jesús.

Nup'ua ja ra häi Genesaret bi 'yøthe yø därquēhi ra Jesús.

⁵³ M̄i zøn'a nenthe ja ra häi Genesaret, bi dat'yø barco 'mø m̄i bōni. ⁵⁴ Høntho bi bōnna barco ra Jesús, 'bexpi bahyø ja'í m̄i 'b̄ap'ua ngue te'o. ⁵⁵ Bi ma yø ja'í p'uya, bi 'yonnab̄i m̄i'da yø ja'í ngue da ēh̄e. Xifi ngue da tu yø därquēhi da oxyø fid̄i, da zøp'ua 'bahra Jesús. ⁵⁶ Hōnnbu bi zä sōnna Jesús, sōmp'ua ja yø hn̄ini, sōmp'ua ja yø ngunhui, hōnnbu ts'ua hapu sōni, b̄i nj̄equi yø därquēhi ngue 'bop'ua ja yø caye, t'äpra mate ra Jesús squerangue rá nyan̄i rá he da därp̄abi yø därquēhi. 'Be xi s̄a ha h̄ēmbi.

7

Ja 'da yø costumbre xā nzänse yø ja'i hinguĩ nnu manho ra Jesús.

¹ Nuya 'da yø fariseo 'nēhyø xännbate ngue ra ley ngue yø mmēngu Jerusalén bi guarb_u 'bāhrā Jesús ngue dī nyāui. ² Bī mbøcue 'mø mī nū te øt'i'da yø xādi ra Jesús, ngue hinguĩ x_u'yε hante dī nsihmε, ngue dā mecra ts'oqui n'youi yø 'yε. ³ Nuya yø fariseo 'nε gātho mī'da yø judío, i øtyø costumbre xā nzānyø ndiua. Zant'a x_u'yε hante dī nsihmε. ⁴ Nu'mø bá pengā tāi xquet'a x_u'yε, porque εnā ngue pecra ts'oqui ja yø 'yε. Xangu mī'da yø costumbre øt'e, x_utyø ts'øye, x_utyø mohi, punnbī dā dātra häi. 'Nēhyø t'ots'i nts'ihmε pet'e. ⁵ Mī zā mī nūrpi te øtyø xādi ra Jesús ngue hinguĩ øt'e tengutho gā 'yo, bī mbøcue p'uya, bi 'yørpā ra nt'änni ra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hanja nī xādi ngue festho ra hyā bi zogah_u yø ndiua? Porque hinguĩ pecra ts'oqui ja yø 'yε, ngue dī nx_u'yε hante dī nsihmε.

⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nī xirb_u guí εnā ngue guí εc'εih_u Oja. Go guí øth_u nā ra hyā bi 'yotra pøngahyā Isaías ngue bi 'yεn'Oja: “Nuya yø ja'i 'b_ucua, nu'mø bī nya, xøgue εnā majuanī ngue nnu mansugui. Pε himma juanī ngue yø mm_ui gā ndannegui. ⁷ Ya hĩnte nī bøntho ngue thannegui yø ja'i. Nu te gāma hyā xännbate, xangu yø hyā xā nzänse ngue εmbi dī manda Oja”, ngunā bī man'Oja. ⁸ Nu'ah_u, guí festhoh_u yø hyā dī manda Oja ngue go gadi ja ndumm_ui guí øth_u yø costumbre bi zohyø ndiua. Porque xangu yø

costumbre guí øth_u, tengü yø ts'øye 'n_ehyø mohi guí x_uth_u, p_unnbi d_a d_atr_a häi.

⁹ Go x_cá 'y_emhm_u n'na nguadi ya yø hy_a d_i m_anda Oj_a ngue go guí øth_u yø costumbre bi zohyø ndiua. ¹⁰ N_una rá Moisés bi xihyø ja'í te 'b_e'a ja ngue d_a 'yøt'e, bi 'y_embi: “D_am_i s_u n_i papá, d_am_i s_u n_i mamá”. Bi xi m_an'na rá hy_a p'uya, bi 'y_embi: “N_u rá ja'í d_a zanná papá, ogue d_a zanná mamá, i ja ngue d_i njapra castigo 'n_e d_a tho”, bi 'y_embyø ja'í. ¹¹ P_e ya x_cá x_annb_ah_u yø ja'í, ngue rá ja'í d_a z_a d_a 'y_embrá papá ogue rá mamá: “N_ugá papá, n_ugá mamá, ya h_inda z_a g_a 'da'í te guí siui ya. Porque n_u te g_a dí p_ets'i, guehna Oj_a d_ad_i u_nni”. ¹² N_u'mø ng_una rá hy_a b_i m_ann_a ja'í p'uya, ya h_in g_ad_i japh_u d_i jammans_u rá papá ogue rá mamá rá ja'í. ¹³ X_angü m_i'da yø hy_a jap'ua h_ingu_i øth_u, tengütho ya yø hy_a dí xi'ah_u ya. N_u'mø ng_una guí øth_u p'uya, ya guí øth_u ngue h_inte d_i m_uui ya yø hy_a d_i m_anda Oj_a p'uya, ngue guí _emhm_u go ja ts'editho gui 'yøth_u ya yø costumbre bi zohyø ndiua.

N_u te si rá ja'í h_inga gue'a di ts'onnb_a rá n'yomf_eni rá ja'í'a.

¹⁴ Bi zohyø ja'í rá Jesús, bi 'y_embi:

—D_am_i 'yøhm_u x_anho ya yø hy_a g_a mmangá ya. D_am_i 'y_et'amm_uih_u. ¹⁵ N_u rá ja'í øtra ts'oqui, h_inga gue'a te si rá ja'í g_a 'yøtra ts'oqui. N_u'a g_a 'yøtra ts'oqui rá ja'í, gue'a rá ts'omhya pønná ne rá ja'í'a. ¹⁶ D_i nja n_i g_u ngue gui 'yøhm_u n_a rá hy_a dí mmangá ya —bi 'y_embi.

¹⁷ M_i ma yø ja'í p'uya, bi zop'ua rá Jesús. N_una rá Jesús b_i map'ua ja rá ngu säya. N_uya yø x_adi p'uya,

bi 'yäpi ngue da xifi te ga mbønya yø hya ja juadi bi ma. ¹⁸ Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—¿Ua xquet'a hinguí tinní mmæihæ hanja ya yø hya dí mmangä 'mø? ¿Ua hinguí pahmæ na ra hya dá mangä ngue nu te si ra ja'i, hinga gue'a ra ts'oqui'a? ¹⁹ Porque nu'a te ga si ra ja'i, hinda nuansui rá n'yomfëni ra ja'i'a, sinoque rá mmæi ra ja'i ni ma'a te si, pε pigui te si ra ja'i.

Ngue nguna ra hya bi manna Jesús, di nequi xanho ngue nu'a te ga si ra ja'i, bi 'yøt'e ngue ga xanho ngue da ts'i. ²⁰ Ra Jesús bi sigue bi 'yembyø ja'i:

—Nu ra ja'i ngue øtra ts'oqui, mbo rá n'yomfëni ní 'yehra ts'oqui. ²¹ Porque mbo rá n'yomfëni ra ja'i bi mihra ts'o n'yomfëni, tengu ra n'yots'om'mæi, ra nthote, ²² ra mfε, ra nts'o, ra fëhni, ra 'yøt'its'oqui, ra zεya, ra zate, ra n'yets'i, ra m'mæmmæi, da gue'a so rá mmæi ngue da hyannba rá mmeti rá mmic'εiui. ²³ Gätho ya yø nts'o ya, mbo rá n'yomfëni ra ja'i ní 'yehε. Guehya di ts'onna ja'i ya.

Nu'a n'na ra xisu hingra judío bi 'yäpra mate ra Jesús ngue da mäts'i.

²⁴ Mi bømp'æ mi 'bæhra Jesús, i map'æ ja n'na ra häi ja ra hnini Tiro conna hnini Sidón. Nup'æ ja ra ngu bi nsäya, hinguí nnepe to xta mbadi ngue 'bæp'æ. Pε himbi zä bi n'yaní. ²⁵ Nu'a ra hnini'a, mi 'bæp'æ n'na ra hmute mi n'youi ra ts'onthi. Mi 'yøhrá mamá ra hmute ngue 'bæp'æ ra Jesús. Bi ma ra xisu p'æ 'bæhra Jesús, bi ndantyoøhmü p'æ 'bäi. ²⁶ Pε hingra judío na ra xisu, porque ra mmengü p'æ ja ra häi Sirofencia. Bi 'yäpra mate ra Jesús

ngue da 'yøthebi rá t'ixu n'youi ra ts'onthi. ²⁷ Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Nugä, gue'ɥ yø judío ja ts'ɛdi ga fäts'i. A nuýá, nu'mø 'bet'o go ga fäxa'i, ya satho 'mø da thannba ra hmɛ yø basi, ngue yø fo'yo di t'unni —bi 'yɛmbi.

²⁸ Rə xisu p'ɥya, bi 'yɛmbi:

—Ahá, grá Hmu, gue'a guí mma. Pɛ nu'ɥ yø fo'yo, guerp'ɥ 'bimɛxa sihmɛ'ɥ. I jo yø xemhmɛ hɛhyø basi p'ɥ sihmɛ.

²⁹ Rə Jesús bi 'yɛmbra xisu:

—Xanho te guí mma. Ni ma ni ngu ya, nu ni t'ixu n'youi ra ts'onthi, ya bi zä.

³⁰ Rə xisu p'ɥya, bi mengui, i ma rá ngu. Mi zønná ngu p'ɥya, nu'a rá t'ixu mi n'youi ra ts'onthi ya hup'ɥ ja rá t'ots'i, ya xi zä te mi hɛmbi.

Rə Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohɥ ngue mi gogu 'nɛ mi c'ɥne.

³¹ Mi 'danyø pa p'ɥya, bi bømp'ɥ mi 'bɥhra Jesús, i map'ɥ ja ra zabi Galilea. I nthop'ɥ ja ra hnini Sidón, i mpa p'ɥ ja ra häi Decápolis. ³² Nup'ɥ ja ra häi Decápolis mi zømp'ɥ ra Jesús, bá ts'innbabi n'na ra n'yohɥ ngue ra gogu 'nɛ ra c'ɥne. Bi t'äpra mate ngue bi japyø 'yɛ p'ɥ ja rá ya ngue da zä te hɛmbi. ³³ Nunä ra Jesús bi zica n'nani na ra n'yohɥ, bi curpa yø saha p'ɥ ja yø gu. Bi pohrá saha conná jini ngue bi därpa rá jani. ³⁴ Bi hyanma hɛts'i p'ɥya, bi 'yɛn'a n'na ra jats'i. Bi 'yɛmbra därquɛhi p'ɥya:

—Efata —bi 'yɛmbi.

Nunä ra hya bi ma, i nne da ma ngue ɛna: “Da xohni ne, da xohni gu”. ³⁵ Nu'a ra ora'a, nunä ra n'yohɥ mi gogu bi 'yøde xanho ra hya, 'nɛ bi zä bi nyä xanho. ³⁶ Pɛ ra Jesús bi xihyø ja'i ngue

h̄injondā xifi te b̄i n̄urp̄i bi 'yøt'e. Pɛ ɛnā man'na ngue di h̄ɛjpab̄i yø ja'ï ngue h̄inte dā mā, i m̄manyø ja'ï p'ɯ n̄i ma'a te xi n̄urp̄i xi øtra Jesús. ³⁷ Nu to gā bi 'yøde te b̄i n̄ja, gā di 'yødyø ja'ï, d̄i n'yɛmb̄i:

—Gā xanho te øt'e. Porque øt'e ngue øhra hya yø gogu, 'nɛ di japi ngue ya xanho yø gone.

8

Ra Jesús bi 'uin'i goho mahuah̄i mā'yoh̄u.

¹ Man'na rā pa p'ɯya, x̄andøngu yø ja'ï b̄i m̄peti p'ɯ 'b̄ahra Jesús. Ya h̄in'yɯ te dā zi yø ja'ï, ya bi hyätyø nzɛdi. Bi zonhyø xädi rā Jesús, bi 'yɛmb̄i:

² —Dädi huɛcä yø ja'ï 'b̄ucua, porque ya rá hyu pa 'daua dí 'yoh̄u ya. Dí pa'a n̄juani ngue ya h̄in'yɯ te dā zi yø ja'ï. ³ Nu'mø gā ɛtyø ja'ï ngue dā mā yø ngu, 'nɛ h̄inguì sihm̄ɛ, dā güennb̄u ja rā 'yu. Porque yap'ɯ yø ngu 'da yø ja'ï.

⁴ Nu'ɯ yø xädi bi 'yɛmb̄i:

—Pɛ çhap̄u go gā h̄annbah̄u te dā zi ya yø ja'ï 'b̄ucua? A n̄uaa dí 'b̄ahm̄u, rā dapo ua.

⁵ Bi 'yänyø xädi rā Jesús, bi 'yɛmb̄i:

—çHangū yø th̄uhm̄ɛ guí h̄ah̄u 'mø?

Nu'ɯ yø xädi p'ɯya, bi 'yɛmb̄i:

—Høndi yoto yø th̄uhm̄ɛ ja ua.

⁶ B̄i mānda rā Jesús ngue b̄i m̄ihyø ja'ï. Bi h̄yan'ɯ yoto yø th̄uhm̄ɛ p'ɯya, bi ja m̄ammadi Oja. Bi xenyø th̄uhm̄ɛ p'ɯya, bi unyø xädi ngue di 'darpa yø ja'ï dā zi. ⁷ Xquet'a m̄i h̄a zihangu yø huā. Rā Jesús bi ja m̄ammadi Oja. Bi unyø xädi p'ɯya, ngue di 'darpa yø ja'ï dā za. ⁸⁻⁹ Nu'ɯ yø ja'ï b̄i nsihm̄ɛ, goho mahuah̄i mā'yoh̄u. Pɛ gā b̄i n̄niya. M̄i juate rā ts'ihm̄ɛ yø ja'ï, nu'ɯ yø xädi rā Jesús bi

pɛti yoto canasta yø thuhmɛ bi bongui. 'Bexque'a bi n'yɛhm̩i yø ja'i rā Jesús ngue bi ma. ¹⁰ Bi yarb̩u ja rā barco p'ɥya, co 'nɛhyø xädi, i map'ɥ ja rā häi Dalmanuta.

Yø fariseo bi xihra Jesús ngue nne da nup'ɥ da 'yøt'a n'na rā milagro.

¹¹ Ngu i zøhra Jesús, nuya yø fariseo bi ma bá sāmhya rā Jesús. Di 'bɛpi da 'yøt'a n'na rā milagro n̩a mahɛts'i para ngue di nɛqui ngue rá m'mɛnhni Oja rā Jesús. ¹² Bi ngasra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Høndyø milagro guí nne guí nnuh̩u di nja. Pɛ nugä dí xi'ah̩u ngue hin̩ tema milagro gā øt'ä guí nnuh̩u —bi 'yɛmbi.

¹³ Bi zop'ɥ yø ja'i p'ɥya, bi yarb̩u ja n'na rā barco conyø xädi, i ma man'na nguadi rā zabi.

Rā Jesús bi xihyø xädi ngue di mfädi xanho, hinda dennā hya xännbate yø fariseo, da guehra Herodes.

¹⁴ Nu'ɥ yø xädi rā Jesús xi pumbɛni rā thuhmɛ xta hyats'i da zi. Hønda n'na rā thuhmɛ mi hap'ɥ ja rā barco. ¹⁵ Rā Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—Dam̩i mfähm̩u ya, mam̩i sih̩u'a rā íxi di unyø fariseo da guehra Herodes.

¹⁶ Di n'yɛmbi n'na ngu n'na'ɥ yø xädi p'ɥya:

—Rā nɛgui xicju ya ngue hinxtá ha rā thuhmɛ gā sih̩u.

¹⁷ Mi bahra Jesús te di nxihyø xädi, bi 'yɛmbuya:

—Gue guí ɛnā dí xi'ah̩u ngue hinxcuá ha rā thuhmɛ guí sih̩u. ¿Ua hinguí 'yo ni mm̩ih̩u nā rā hya dí mmangä 'mø? Rā nɛgui ma'bedi ni mm̩ih̩u 'mø. ¹⁸ Guí nnuh̩u te dí øt'ä, pɛ tengutho 'mø ngue h̩inte gdí nnuh̩u. Guí øhm̩u yø hya dí mmangä, pɛ tengutho 'mø hin̩ tema hya gdí øhm̩u.

¿Ua hinguí mbēmhmə'a te guí nnuhə p'ə ha nná mähä? ¹⁹ Xi'mø rā pa mā xengä'ə cət'a yø thuhmε ngue bi zi cət'a mahuahī mā'yohə, ¿njammī canasta yø thuhmε bi bongui?

Nū'ə yø xädi p'əya, bi 'yεmbi:

—'Dε'mā yo canasta yø thuhmε bi bongui.

²⁰ —Xi'mø mā xengä'ə yoto nthuhmε ngue bi zi goho mahuahī mā'yohə, ¿njammī canasta yø thuhmε bi bongui? —bi 'yεmbi.

Yø xädi p'əya, bi 'yεmbi:

—Yoto canasta yø thuhmε bi bongui.

²¹ Rā Jesús bi 'yεmbi mahøn'a p'əya:

—Pε ¿hanja ngue hinguí 'yo nī mməihə ya yø hya dí mmängä 'mø?

Nup'ə ja rā hnini Betsaida, ja bi 'yøthe p'ə n'na rā xädä rā Jesús.

²² Mī zømp'ə ja rā hnini Betsaida rā Jesús, bá ts'innbabi n'na rā xädä. Bi t'äpra mate də 'yøthe.

²³ Rā Jesús bi bennbabi rá 'yε rā xädä, bi zixā nenihni. Nup'ə bi zøni, bi zorpa yø dä. Bi dospa maxøts'e yø dä p'əya, bi 'yεmbi:

—¿Ua guí hεti zits'ə ya?

²⁴ Nū'a rā xädä p'əya, bi nhanni, bi 'yεmp'əya:

—Dí hεtyø ja'i ngue 'yo, pε entho rā 'bänza p'ə nná hεti, porque di hmar'mā dä —bi 'yεmbi.

²⁵ Mahømbi dospa yø dä p'əya. Nū'a rā n'yohə mī xädä, bi japi ngue di za di hεti p'ə hεti. Bi nzø xanho yø dä p'əya, handi yap'ətho. ²⁶ Rā Jesús bi 'yεmbi:

—Nī ma nī ngu ya, 'yo 'be gui 'yo ua ja rā hnini ngue gui xihyø ja'i te dá øt'a'i.

Bi manna Bedu ngue rā Jesús, gue'a rā Cristo'a.

27 M'mefa p'uya, bi me yø xädi rá Jesús. Nup'ua ja'a rá hnini Cesarea ngue Filipos, mathet'i ja yø hnini, ja bi ma da 'yop'ua rá Jesús. Nup'ua ja rá 'yu p'uya, bi 'yányø xädi, bi 'yεmbi:

—¿Te'ogä p'ua ga mbεnyø ja'i ya'mø? —bi 'yεmbi.

28 Nu'ua yø xädi p'uya bi 'yεmbi:

—'Bu i'da yø ja'i εmbi ngue gue'e grá Xuua gmi øtra nxixya. Mi'da yø ja'i p'uya, εmbi ngue gue'e grá Elías. Mi'da p'uya, εmbi ngue 'bui toni pøngahya Oja.

29 Rá Jesús mahømbi 'yεmbyø xädi:

—Xi'aha p'uya, ¿te'ogä p'ua gni bεmhmu ngue guecä?

Rá Bedu p'uya bi 'yεmbi:

—Nu'i, gue'e grá Cristo, bá εxa'i Oja ngue gui ndast'abi —bi 'yεmbi.

30 Rá Jesús mahømbi 'yεmbi:

—A nuyá, 'yo to gui xifi te'ogä ya —bi 'yεmbi.

Rá Jesús bi ma ngue da tho, 'ne bi ma ngue di bεnnate.

31 Rá Jesús bi xihyø xädi, bi 'yεmbi:

—Nu rá N'yohu bí 'yε mahets'i, da 'yεmmei da ma ma'uni. Nu'ua yø n'yohu 'bet'o p'ua ja rá nija da zai, da guehyø hmu yø mmäcja 'nεhyø xännbate ngue rá ley, gä da zai 'ne da hyo. Pe rá hyu pa p'uya, di bεnnate —bi 'yεmbi.

32 Nguna rá hya bi manna Jesús, bi xifi xanho yø xädi hanja'a te da thogui. Janangue rá Bedu bi zica n'nanni rá Jesús, bi xifi ngue da hyoni ha di mpommi rá ndate. 33 Pe rá Jesús mi 'yøde te sifi, bi 'bärbaya ngue herhmi'da yø xädi. Bi zahra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Dami 'uegue, rá mɛfi'i rá zithu. Porque hinga gue'a rá ts'anni Oja so ni mm̄ai di nja, sinoque gue'a yø hyasɛ yø ja'i i so ni mm̄ai di nja —bi 'yɛmbi.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue hinjam'mø da gohyø mm̄ai'a ga 'yɛc'ɛi.

³⁴ Bi zonhyø xädi rá Jesús, da gue hm̄i'da yø ja'i. Bi 'yɛmbi:

—Nu to nne da denngūi, hingūi sä da zänse te da n'yo. Hinha di gohrá mm̄ai, madague'a da thop'ɥ ja rá pont'i. ³⁵ Nu rá ja'i da 'uegue ngue su da tho, guehna rá ja'i di m'mɛhrá te na. Pɛ nu rá ja'i hingūi cohrá mm̄ai'a ga 'yɛc'ɛigui, madague'a da tho conná ngueque 'nɛ conná nguehra hoga 'da'yo hya, guehna rá ja'i di nyanná te na. ³⁶ Porque hinte da dahra ja'i, madague'a da 'yøt'e ngue rá mm̄eti gä rá ximhäi, 'nɛ di m'mɛhrá te. ³⁷ Ni xinda hangu rá mɛnyu da gutra ja'i, hinda zä da yanná te. ³⁸ A nuya yø ja'i ngue yø 'yøt'its'oqui ngue hingūi ørpa masu Oja, guehya da den'nathohɥ ngue gui ɛc'ɛihɥ mā hyagä ya. A nuyá, nu rá ja'i ngue pɛsrá sä conná ngueque, oque pɛsrá sä conná nguehra hya dí xänbäte, xquet'a da 'yɛhra pa ngue nugui drá N'yohɥ dá ɛ mahɛts'i, xquet'a ga pɛs'ma sä conná ngue'ɥ to di jagbɥ. Guehna rá pa ga ma pengui conná ts'edi Oja, ga ma n'yo'be yø maca anxɛ Oja.

9

¹ Nuna rá Jesús mahømbi 'yɛmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahɥ ngue nuya 'da 'bɥcua ya, hinda du, asta gue'mø da nu ngue da hya rá ts'edi Oja di manda ua.

Bì mp'á te gui nēqui rā Jesús.

² Mì tho'a n'nato mā pa, nūna rā Jesús bi zixra Bēdu, rā Jacobo, rā Xuua. Bì mēp'ua bí ja n'na rā nyūni xanhets'i ngue di m'muse. Ja bá nup'ua yø xādi ngue bì mp'á te gui nēqui rā Jesús. ³ Nū rá he, di yoxni, xandont'axi bi gohi. Hīnjo'o n'na rā menī ua ja rā ximhāi dā zā dā mēna ulu tengu gā nt'axi bi gohrá he rā Jesús. ⁴ Bì nū yø xādi p'uya ngue 'bāp'ua rā Elías connā Moisés ngue yāui rā Jesús. ⁵ Rā Bēdu bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā xānnbate, ya xānho ngue dí 'bāhmu ua. Ma gā hocāhe hyū yø t'annīgu, n'na'i, n'na rā Moisés, n'na rā Elías —bi 'yēmbi.

⁶ Ngūnā rā hyā bi xifi, porque rā Bēdu co 'nē'ua yø amigo, ēmmēi bī nsu, asta hīnguī mbēnī ha gā mman'a rā hyā bī mā. ⁷ 'Bexque'a rā ora'a p'uya, bi go'mra guī p'ua mī 'bui. Bi 'yø p'uya ngue nup'ua ja rā guī ja bá nyap'ua Oja, bi 'yēnā:

—Nūna 'bucua ya, guehna mā Ts'unt'ua dādī madī. Nūya yø hyā dā manna ya, dāmī 'yēt'ammuihu —bi 'yēmbi.

⁸ Mì hyētyø xādi p'uya, ya hīnjongui 'bāp'ua yoho yø n'yohu xī nū. Ya 'bāse p'ua rā Jesús.

⁹ Ya bá 'yo ngue nī gap'ua ja rā nguani p'uya. Rā Jesús bi 'yēmyø xādi:

—'Yo to guī xifi te gā nūui ya, asta gue'mø bi hnū rā N'yohu bí 'yē mahets'i ngue di bēnnate —bi 'yēmbi.

¹⁰ Nū'ua yø xādi rā Jesús, nū'ua yø hyā bi xifi hōnt'a mbēn'a, pē hīnjombi xifi te bī nū. Sinoque di nyānsē'ua yø xādi te 'be'a gā mbōnna rā hyā bī manna Jesús ngue ēnā di bēnnate.

Bì manna Jesús ngue ra Elías ya bá ɛhɛ bi xihyø ja'i ngue di nsä, porque ya bá ɛp'ʰ ra Cristo.

¹¹ Nuya yø xädi ra Jesús bi 'yännbɛ ja ra 'yu, bi 'yɛmbi:

—¿Hanja na ra hya mmanyø xännbate ngue ra ley, ɛmbi ngue jatho da 'bet'o ra Elías hante ngue da ɛhra Cristo?

¹² Mì dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani ngue ra Elías i jatho ngue rá mɔditho da ɛhɛ da xihyø ja'i ngue di nsä. Pɛ dami bɛmhmɛ ra hya mmamp'ʰ ja ra Maca Libro ngue te da thohra N'yohɛ bí 'yɛ mahɛts'i. I mmamp'ʰ ngue da zä ra n'ʰ, da zɛhyø ja'i. ¹³ Pɛ dami pahmɛ ya ngue nuna t'ɛmbi ra Elías, ya bá ɛhɛ. Ya bí nja tengutho ra hya mmamp'ʰ ja ra Maca Libro ngue di nja. Porque nu hangu ra n'ʰ bí ne da japyø ja'i, gä bí nja.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ɛi m̀i n'youi ra ts'onthi.

¹⁴ Nu'mø ni ma da zøp'ʰ m̀i 'bɛ hmi'da yø xädi p'ʰya, bí nu ngue nuya yø xännbate ngue ra ley di mäspabi yø xädi ngue di njun'mahyaui. Xangu m̀i'da yø ja'i xi mpɛti p'ʰ 'bɛi. ¹⁵ Pɛ ra Jesús, ɛna ha bí 'yɛtho, ja m̀i nu yø ja'i ya bi zøhø, bí ma yø ja'i p'ʰya ngue di zɛngua. ¹⁶ Ra Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—¿Te 'be'a gni njun'mahyahɛ ya 'bɛcua?

¹⁷ Bá tha'a n'na nc'ɛi p'ʰ 'bɛhyø ja'i p'ʰya, bi 'yɛna:

—Ague grá xännbate, nuna ma ts'unt'ʰ 'bɛcua, n'youi ra ts'onthi asta di gonebi, xtá sigä ua ngue gui 'yøthets'ʰ. ¹⁸ Nu'mø bi gɛ ra ts'onthi n'youi, ɛn'a häi 'nɛ sohyø fɛgui. Di gɛxtyø ts'i, asta di 'yøts'e. Ya

xtá xihni xädi ngue xta 'yøthets'ʌ, pε hinxä nzä xa 'yøthe.

¹⁹ Rā Jesús bi 'yεmbi gätho yø ja'i 'bap'ʌ:

—¿Astā njam'mø dā zønna pa gui 'yεc'εigahʌ? ¿Ua gui εnā ngue hangū rā pa gā set'ahʌ? Bá si ua rā ts'ant'ʌ, gā øthegä —bi 'yεmbi.

²⁰ Bi zispabi p'ʌya. Nu'mø mi nu rā ts'onthi rā Jesús, bi gū rā ts'onthi rā ts'ant'ʌ p'ʌya. Bi 'yεn'ahäi astā di dānni. 'Nε sohyø fεgui. ²¹ Rā Jesús bi 'yεmbrā papá rā ts'ant'ʌ:

—¿Njammi pa nja p'ʌya?

Mi dahra n'yohu p'ʌya, bi 'yεnā:

—Ya njap'ʌ astā guerp'ʌ bá ngüε rā ts'ant'ʌ.

²² Nu'a rā ts'onthi n'youi, mø bi gū, xangu yø nnidi ya ja ngue dā hyo. I høt'a sibi, ogue hørba ja rā dehe. Dami huεga'be, fäxca'be 'mø ngue dā zä gui 'yøthets'ʌ.

²³ Rā Jesús bi 'yεmbi:

—¿Ua hingui εc'εigui? Nu rā ja'i ngue dā 'yεc'εigui, nu te gā man'ʌ hεmbi, hinga hεmbi gā øthe.

²⁴ Nu'a rá papá rā ts'ant'ʌ p'ʌya, astā rā mafi ha i 'yεnā:

—Nügä dí εc'εi'i. Pε dami 'yøt'e ngue man'na gā εc'εi'i xanho.

²⁵ Mi nu rā Jesús ngue gā bā εp'ʌ yø ja'i dā zøp'ʌ 'bäi. Janangue bi xihra ts'onthi n'youi rā ts'ant'ʌ, bi 'yεmbi:

—Ague grā ts'onthi, gādi gogubi 'nε gādi gonebi rā ts'ant'ʌ 'bεcua. Nūya dí xi'i ngue dami hyεp'ʌ ya. 'Yoni mantho güi pengui —bi 'yεmbi.

²⁶ Nu'a rā ts'onthi p'ʌya, bi japrā ts'ant'ʌ ngue xøgue rā mafi, astā päni. Rā ndussutho te ørpe. Bi

'yɛn'ahäi 'mø mi hyɛp'ɥ. Ǝntho bi du. Gätho yø ja'i p'ɥya, di n'yɛmbi:

—Bi du na cuø —bi 'yɛna.

²⁷ Pɛ rā Jesús bi bɛnnbabi rá 'yɛ rā ts'unt'ɥ, mahotho i xots'i.

²⁸ Ya 'bɥp'ɥ ja rā ngu rā Jesús. Nu'ɥ yø xädi p'ɥya, bi 'yɛmbi:

—¿Hanja ngue hinxä nzä xtá øthegähe rā ts'unt'ɥ mi n'youi rā ts'onthi?

²⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nuna tengu na rā ts'onthi mi n'youi rā ts'unt'ɥ, para ngue da hyɛp'ɥ rā ja'i n'youi, mahyonitho da mat'Oja rā ja'i, 'nɛ da 'yɛtrá mmɥi.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pɛ bi ma ngue di bɛnnate.

³⁰ M'mɛfa p'ɥya, rā Jesús co 'nɛhyø xädi bi map'ɥ ha mi 'bɥi, i nthop'ɥ ja rā häi Galilea. Pɛ hingui nnepe xtá mbahyø ja'i hapɥ di ma. ³¹ Porque bi xännbase yø xädi rā Jesús. Bi 'yɛmbi:

—Nu rā N'yohɥ bí 'yɛ mahɛts'i, da ma ma däpyø ja'i ngue da hyo. Nu'mø bi hyo p'ɥya, di bɛnnate'a rá hyu pa.

³² Pɛ nu'ɥ yø xädi himbi dinyø mmɥi na rā hya bi xifi. I su xtá 'yänni te ga mbønya yø hya xi manna Jesús.

Rā Jesús bi xännba yø xädi ndana ma datho da hnu mansu.

³³ Mi zømp'ɥ ja rā hnini Capernaum, mi yarbɥ ja rā ngu säya. Rā Jesús bi 'yännyø xädi, bi 'yɛmbi:

—¿Tema hya gadi nxihmɥ p'ɥ ja rā 'yu?

³⁴ Nu'ɥ yø xädi p'ɥya, hinjongui thadi. Porque xi njun'mahya p'ɥ ja rā 'yu ngue n'na ngu n'na nne

ngue ma datho da hnu mansu. ³⁵ Janangue nup'u bi mihra Jesús, bi peti ga 'de'ma yoho yø xädi, bi 'yembj:

—Nu'a nne di m'met'o ya ngue nu'ah, jatho da 'yøtra 'befi ngue da mäxyø amigo, pegue hindj 'yets'i ngue te da 'yøt'e.

³⁶ Ra Jesús bi zohna n'na ra ts'unt'u mi 'bäp'u, bi 'bämbu made ha 'bwi. Bi guspaya bi dets'i. Bi 'yembyø xädi p'uya:

³⁷ —Nu ra ja'i di ja mmansu n'na ra basi tengu na 'bucua ya, nguna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nu te øt'e, gue'a di nnu manho ngue da 'yøt'a, entho go di jammansu gra ja'i. Nu ra ja'i di ja mmansugui, hinga høngthogui di ja mmansugui, sinoque gue'a Oja bá penngui di ja mmansu.

Ra Jesús di hejpa yø xädi nuya sähyo ja'i nnønbabi rá thuhu 'mø øthe yø ja'i.

³⁸ Ra Xuua p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Ague gra xännbate, xtá nugähe n'na nc'ei ngue nnøn'na ni thuhu ha ga 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Pe xtá hejpahe, porque hindj n'yoha p'u nná mähä.

³⁹ Pe ra Jesús bi 'yembj:

—'Yo gadi hejpahe yø ja'i nnønga ma thuhu 'mø bi 'yøthe yø ja'i. Porque hinga høntho da nønga ma thuhu ra ja'i, xinda ma da zangui. ⁴⁰ Porque nuya yø ja'i hingui sacj, ma n'yoha ya. ⁴¹ Nuya yø ja'i da 'yøt'ah ra nho ngue i padj ngue gui tenhna ra Cristo, Oja da gut'i. Xquet'a ja rá nzäbi ra ja'i, madague'a n'na ra zi vasotho ra dehe di unj.

Ra Jesús di japa nts'edi yø xädi ngue da zu da 'yøtra ts'oqui.

42 A nuyá, nu'ᵐ yø basī εc'εigui ndap'ᵐ bi zä, tengutho nā rā basī 'bucua ya, nu rā ja'i dā japi ngue dā hyεgagui p'ᵐ yø basī εc'εigui, rā ndate castigo tø'mrā ja'i dā thogui. Hante ngue dā 'yøtra ts'oqui rā ja'i, man'na xāho ngue dā t'ennbᵐ ja rā jathe rā ja'i, di ntharpa rá 'yuga n'na rā njūni ngue dā gᵐ'mi. 43 Janāngue nu'mø guí εnā ngue rā ts'oqui ni 'ye p'ᵐ gá 'yøtra ts'oqui, dami hyejni 'ye, gui 'yei. Man'na xāho ngue gará do'ye 'mø gá carbᵐ ha gui m'məhmī Oja, hinda gue'a ngue di ja gā yoho ni 'ye 'nε ngutho gui mma rā nīdu hapᵐ ja rā sibi di dānzø para zāntho. 44 Nup'ᵐ ja rā nīdu 'bəhyø dønᵐ hinha rá nζεgui dā zi'a ni ngø. Rā sibi p'ᵐya, hījam'mø dā huεt'i. 45 Nu'mø guí εnā ngue rá ts'oqui ni gua p'ᵐ gá 'yøtra ts'oqui, dami hyεqui, gui 'yei. Man'na xāho ngue gará dogua 'mø gá carbᵐ ha gui m'məhmī Oja, hinda gue'a ngue di ja gā yoho ni gua 'nε ngutho gui mma rā nīdu hapᵐ ja rā sibi di dānzø para zāntho. 46 Nup'ᵐ ja rā nīdu 'bəhyø dønᵐ hinha rá nζεgui dā zi'a ni ngø. Rā sibi p'ᵐya, hījam'mø dā huεt'i. 47 Nu'mø guí εnā ngue rá ts'oqui ni dā p'ᵐ gá 'yøtra ts'oqui, dami hyahni dā, gui 'yei. Man'na xāho ngue dā n'natho ni dā 'mø gá carbᵐ ha gui m'məhmī Oja, hinda gue'a ngue di ja gā yoho ni dā 'nε ngutho gui mma rā nīdu. 48 Nup'ᵐ ja rā nīdu 'bəhyø dønᵐ hinha rá nζεgui dā zi'a ni ngø. Rā sibi p'ᵐya, hījam'mø dā huεt'i. 49 Porque nu to gā dā ma rā nīdu, di nzø conā sibi.

50 Tengū rā u, xāho ngue te di ma ma'ut'i. Pε nu'mø ya hīngui u, ya hīnte di muui. Xquet'a gui njathᵐ p'ᵐya, 'yo guí nnehᵐ ngue hīnte dādi muui'a te gni 'yohᵐ. 'Yo gādi njunt'i n'na ngu n'na'ahᵐ.

10

Bi xännbá yø ja'i rá Jesús hìn'yü rá nt'edi di nxummi yø xisu.

¹ Nuna rá Jesús mi 'bap'ü ja rá hnini Capernaum, pe bi ma i mpa p'ü ja rá häi Judea. Bi thogui i ma man'na nguadi rá dathe Jordán. Mandøngu dyø ja'i bi zomp'ü 'bui. Gä bi xännbá rá hya yø ja'i, tengutho xi 'yørbü ja yø hnini xi thogui. ² Bi guat'i 'da yø fariseo p'ü 'buhra Jesús ngue da 'yørpa yø nt'änni, porque honnbi ha di züdi ngue hinda gue'a rá hya da ma. Bi 'yëmbi:

—¿Ua ja rá nt'edi ngue di nxummi rá xisu n'na rá n'yohü, ua gue hìn'ná?

³ Mi dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Xi rá ley bi 'yotra Moisés, ¿te 'be'a má hya mmamp'ü?

⁴ Mi dahyø fariseo p'üya, bi 'yëmbi:

—Nup'ü ja rá ley bi 'yot'a, i mmamp'ü ngue da zä da 'yøtra sücua n'na rá n'yohü ngue di nxummi rá xisu.

⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Nuna rá Moisés bi unna nt'edi ngue da nangra sücua ngue rá nxuni, pe ngue mandø nnaxitho yø n'yomfemi yø ja'i, janangue bi njap'ü. ⁶ Pe nup'ü rá müdi hinga ngu'a rá hya bá sännbá Oja da 'yøtyø ja'i. Porque mmamp'ü ja rá Maca Libro ngue nü'mø mambá nhohra ximhäi, Oja bi hocra n'yohü 'në bi hocra xisu. ⁷ Janangue rá n'yohü sop'ü rá papá, sop'ü rá mamá ngue 'bühmi rá xisu. ⁸ Nüya yo nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hingu i yo nc'ei, sinoque entho n'na

nc'ε̄itho. ⁹ Janāngue nuyá, nuya yo nc'ε̄i bi pēn'na Oja, hīn'y_u rā nt'ε̄dī ngue to di xunnbābī.

¹⁰ Nup'ᵤ ja rā ngu p'ᵤya, nuya yø xādi rā Jesús bi 'yānni te nne dā m̄anya yø hyā xī mā. ¹¹ Rā Jesús bi 'yε̄mbi:

—Nū rā n'yoh_u dī nxummi rá xisu, nū'mø hømbi nthatrá n'yoh_u, dā mε̄ m̄an'na rā xisu, ya rā ts'oqui øtrā n'yoh_u. ¹² A nū rā xisu dī nxummi rá ndø, 'nε̄ høndi nthatui m̄an'na rā n'yoh_u, ya rā ts'oqui øtrā xisu.

Bi xi Oja rā Jesús ngue di japyø basi.

¹³ Bi zixyø basi yø ja'ī p'ᵤ 'buhra Jesús, i nnepyø ja'ī ngue dā dospa yø ya yø basi 'nε̄ dā xi Oja ngue di japyø basi. Pε̄ nuya yø xādi rā Jesús bi hejpa yø ja'ī bá zi yø basi. ¹⁴ Bi mbøcūε̄ 'mø mī nu te øtyø xādi rā Jesús, bi 'yε̄mbi:

—Dami hyehm_u yø basi dā thocua dí 'bui. Porque tengutho yø ja'ī ya o rá 'yε̄ Oja, xquet'a njarb_u ya yø basi ya. ¹⁵ Majuanī dí xi'ah_u ngue n'na rā ja'ī hīngra 'yøde tengutho n'na rā basi ngue rā 'yøde, hīnda zā dā zo rá 'yε̄ Oja.

¹⁶ I thexyø basi rā Jesús, di japrá 'yε̄ p'ᵤ ja yø ya yø basi, i äp'a Oja ngue di japi.

Rā mmε̄mmeti hīmbi ne dā 'yø'te te bi xihra Jesús.

¹⁷ Ya ja ngue dā ma rā Jesús, pε̄ bá ja rā 'dihī n'na rā n'yoh_u. Bi ndantyøhm_u p'ᵤ 'bāi, bi 'yε̄mbi:

—Ague grá hoga xānbate, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'e n'namh_{mā} ngue Oja di 'dacrā 'da'yo te para zantho? —bi 'yε̄mbi.

¹⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yε̄mbi:

—¿Ua guí padī te guí m̄anya, ngue guí ε̄ngui xanhogä? Porque hønse Oja xanho. ¹⁹ Ua hīngui

padī hanja'ᵤ yø hya dī m̄anda Oja ngue ɛna: “Yo grá hyote. 'Yo grá 'yots'om'mäi. 'Yo grá bɛ. 'Yo to guí sännba rā fehñi. 'Yo grá hyäte. 'Damī su nī papá, damī su nī mamá” —bi 'yɛmbi.

²⁰ Mī dahra n'yohᵤ p'ᵤya, bi 'yɛna:

—Ague grá xännbate, nūya yø hya guí xicya, ya gā xtá øt'e asta gue'mø mará ngüɛgui.

²¹ Nunā rā Jesús bi hyetra n'yohᵤ yaui, pɛ dī nɛqui ngue dī mađi. Bi 'yɛmbaya:

—Di 'bɛ hman'na rā hya ja ngue gui 'yøt'e. Nī ma ya, damī pä te gā guí pɛts'i. Damī unna mɛnyu yø hyoya. Nū'mø gá 'yøt'e te dí xi'i ya, ya bí ja nī mmɛti mahɛts'i p'ᵤya. Bá ɛ p'ᵤya, gā mmɛ mađague'a da tho'i p'ᵤ ja rā pont'i —bi 'yɛmbi.

²² Pɛ mī 'yøhra n'yohᵤ na rā hya bi sifi, mambi dudrā mmɛi. Bī matho, porque mará ndømmɛmmɛti.

Bī manna Jesús ngue Oja, hñte hɛmbi.

²³ Bi hyetyø xädi rā Jesús, bi 'yɛmbi:

—Xandøn hɛnnitho ha dī n'unyø mmɛmmɛti ngue da zo rá 'yɛ Oja.

²⁴ Nū'ᵤ yø xädi rā Jesús, di 'yøtho hanja ya yø hya bī ma. Pɛ rā Jesús mahømbi 'yɛmbi:

—Ague ts'ant'ᵤ'ahᵤ, nūya dí mmangä ngue xanhɛnnitho ha di zo rá 'yɛ Oja, guehya yø ja'i xøgue mahøndra mɛnyu nī ma yø mmɛi ya. ²⁵ Ya fadi ngue rā cameyo, hñjam'mø da zä da thop'ᵤ ja rá xagu n'na rā 'yofani. Pɛ man'na xandøn hɛnnitho ngue n'na rā mmɛmmɛti dī n'unī da zo rá 'yɛ Oja.

²⁶ Nunā rā hya bī manna Jesús, mī 'yøhyø xädi, man'natho bī nsu yø n'yomfɛñi p'ᵤya. Dī n'yɛmbi:

—Rá nze_εgui ya h̄injonn̄i ja'ì da zä d̄i nyanná te ya'mø —d̄i n'yemb̄i.

²⁷ Bi hyetyø xädi ra Jesús, bi 'yemb̄i:

—Nu'a ngue yø ja'itho, h̄inda zä da zänse ha d̄i nyanyø te. Pε Oja h̄inte hemb̄i, nu te nne da 'yøt'e, da zä ha di japi.

Bi manna Jesús ngue di tocabi ra nho'ᵂ yø ja'ì n'youi p'ᵂ n̄i ma.

²⁸ Nuna ra Bedu bi 'yembr̄a Jesús:

—Nugähe, ya xtá sohme p'ᵂ te gä dí peshe ngue dí ten'nahe.

²⁹ M̄i dahra Jesús, bi 'yemb̄i:

—Majuani dí xi'ahᵂ, ngue nu to gä xpá nzohyø ngu, xpá nzohyø cū, xpá nzohyø papá, xpá nzohyø basi, xpá nzohyø häi ngue tenngui ngue mmana hoga 'da'yo hya, ³⁰ pε mente 'bucua ja ra ximhäi ra ja'ì, yø ciento nniditho gangu'a te gä da din̄i ngue'a te gä xpá nzogui. Madague'a da ts'ui, pε ra pa di 'yep'ᵂ, di t'unna te para zantho. ³¹ Xangu yø ja'ì hnu mansu ua, pε nu'a ra pa'a, ja ts'utho dan̄i hnu mansu p'ᵂ. Xangu yø ja'ì h̄ingui hnu mansu ua, pε nu'a ra pa'a, ja dan̄i hnu mansu p'ᵂ.

Mahombi manna Jesús ngue da tho, pε bi ma ngue di bennate.

³² Ya n̄i hya ra 'yu ngue n̄i ma Jerusalén, n̄i 'bet'otho p'ᵂ n̄i ma yø xädi ra Jesús. Nu'ᵂ yø xädi ya i su, di 'yøtho hanja'a te øtra Jesús ngue n̄i ma Jerusalén. Pε ra Jesús bi zica n'nanni'ᵂ 'de'ma yoho yø xädi, bi xifi xanho hanja'a te da thogui. Bi 'yemb̄i:

³³ —A nuyá, ya nná mähä Jerusalén. Nuna ra hn̄ini na, nu ra N'yohᵂ bí 'yε mahets'ì d̄i ndäpyø

hmu yø mmäcja conyø xännbate ngue ra ley. Nuya p'uya, guehya da zännbi ngue da du. Di däpyø ja'i hinyø judío ngue da hyo. ³⁴ Nuya yø ja'i di ndäpi, da n'yemmahya, da zots'i, da mei. M'mefa p'uya, da hyo. Pe rá hyu pa di bennate.

Ra Jacobo cona Xuua bi 'yäpra Jesús ngue di nja yø cargo xta nhet's'i.

³⁵ Ra Jacobo cona Xuua, guehya yø ts'unt'ua ra Zebedeo ya, bi guarbu 'bähra Jesús, bi 'yembj:

—Ague grá xännbate, dí nne ga ä'a'be n'na ra mate ya.

³⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—¿Tema mate gui nne ga øt'auí? —bi 'yembj.

³⁷ Bi 'yēn'ua ähra mate p'uya:

—Dí nnegä'be ngue nup'ua ha gui mmi ngue gui ndast'abi, n'na dí mihni n'yēi, n'na dí mihni gaha.

³⁸ Pe mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Ague n'yø'auí, hinguí padí te rá nsäui na ra hya gui ähmi. ¿Ua da zä gui thohmi'a ra n'ua i ja ngue ga thocä? Porque nugä mathoguitho ja ngue di ungä yø ja'i —bi 'yembj.

³⁹ Bi 'yembuya:

—Ahá, da zä ga sägä'be ra n'ua.

Mi dahra Jesús, mahømbi 'yembj:

—Majuani ngue ngu'a, xandøngu ra n'ua ja ngue gui säui, tengutho ra n'ua ja ngue ga thocä. Mathoguitho di un'auí yø ja'i tengutho ja ngue dí ungä yø ja'i. ⁴⁰ Pe nuna ra hya gui mmammj, hñdi tocagui ngue go ga sänni to di mip'ua ja ma n'yēi, oque to di mip'ua ja ma gaha. Nuna Oja, ya xa nzänni to dí mi n'na ngu n'na ma hyo.

41 Nuna ra hya ähya yo nc'ei mi yaui ra Jesús, bi mbøcue 'mø mi bahya mi 'det'a yø xädi, i sahra Jacobo 'nehra Xuua. 42 Pe ra Jesús bi peti gätho yø xädi, bi 'yembì:

—Ya guí pahma ngue yø dast'abi xa t'ets'i, co gätho mi'da yø ts'ut'abi 'bap'ua ja yø hnini, gä di manda yø ja'i. Nu te di manda ngue da 'yøtyø ja'i, gue'a øt'a. 43 Pe nu'ahua, 'yo guí nne ngue gui mandathohua yø ja'i. Nu ra ja'i nne ngue xta nhets'i rá cargo da mefi, guehna ra ja'i jatho ngue di mpefi da máxyø mmic'eiui na. 44 A nu'ahua ya, nu'a da ne di m'met'o ngue gätho yø amigo ya, guehna jatho da gohi ngue ni mefihua na. 45 Conque ra N'yohua bí 'yε mahets'i, himbi 'yεhe ngue n'narbu da mi di mandatho. Sinoque bí 'yεhe ngue di mpefi da máxyø ja'i. 'Nε hinga høndra 'bäxte da 'yøt'e, asta da du ngue da yanì xandøngu yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe ra Bartimeo mi xädä.

46 Mi zømp'ua ja ra hnini Jericó ra Jesús, bi thogui ni n'youi yø xädi. Pe xandøngu yø ja'i bi ntet'i. Nup'ua nenihni p'uya, mi hup'ua na ra Bartimeo mi xädä, rá ts'unt'ua ra Timeo. Mi hup'ua ja ra nen'yu ngue äpra menyü yø ja'i thop'ua. 47 Mi bahra xädä ngue nuna ja ngue da thop'ua hudi, guehna ra Jesús ra mmøngu Nazaret. Bi mähra hmafi p'uya, bi 'yembì:

—Dami huεgagui ague Jesús rá mbom'meto'i ra David —bi 'yembì.

48 Nu'ua yø ja'i 'bap'ua mi huhra xädä, di hejpi ngue hindì mmafi. Pe ra xädä p'uya, ena man'na ma'bepe ngue nts'edi ga mafi, bi 'yembì:

—Dami huεgagui ague rá mbom'meto'i ra David
—bi 'yεmbi.

⁴⁹ Bi m'mähra Jesús ngue øde hmat'i. Bi 'yεmbyø
ja'i p'aya:

—Dami xihmi ngue da εcua.

Bi ma bá ts'ohra xädä p'aya, bi t'εmbi:

—Da hyu ni mmui ya, ga 'yo, bi ts'o'i'na.

⁵⁰ Ra xädä p'aya, bi 'yεmp'ua rá tuhu, bi nangui,
asta ra n'nats'i ngue di johya. Bi map'ua bi 'bähra
Jesús. ⁵¹ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—¿Te gui nne di nja'i?

Ra xädä p'aya, bi 'yεna:

—Ague grá xännbate, dí nne ngue di nzø ma dä.

⁵² Ra Jesús bi 'yεmbrä xädä:

—Ya da zä gui mma ya, bi zä ni dä ngue gui
εc'εigui ngue jagä ra ts'edi ga øthe'i.

'Bexpi nzø yø dä ra xädä p'aya. Bi zä bi n'yo ngue
bi mεp'ua ni ma ra Jesús.

11

*Ra Jesús bi yarbua ja ra hnini Jerusalén, pε εspabi
yø ja'i, xifi ngue yø dast'abi.*

¹ Nu'mø ya ni ma da zømp'ua ja ra hnini Jerusalén,
ya 'yop'ua ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos.
Ja jarbutho ra hnini Betfagé 'nεhra hnini Betania.
Nuna ra Jesús bi 'yεt'i yoho yø xädi. ² Bi 'yεmbi:

—Ni mε nua ja ra hnini bí ja nua. Nu'mø gá cat'ui ra
hnini, gui timmi p'ua da nthat'i n'na ra burru ngue
ma'da'yotho, hinjongui sä. Bá xoqui ngue guá siui
ua. ³ Nu'mø to da 'yεn'auui, hanja ngue gui xocui ra
burru, gui xihmi p'aya ngue honna Hmu. Pε dami
xihmi ngue hindä ya'atho di ndäpi.

4 Bī ma'ḡ yoho yø xādi bi 'yεt'i. Bi dīmp'ḡ mānthat'ī rā burru jonḡa goxthi ja rā nen'yū. Bi xojp'ḡya. 5 Nu'ḡ yø ja'ī mī 'bāp'ḡ p'ḡya, bi 'yεn'a n'na nc'εi:

—¿Te 'bε'a guí øt'ui? ¿Hanja ngue guí xocui rā burru?

6 Nu'ḡ xocrā burru p'ḡya, bī mā tengutho xī mānḡa Jesús. Nu'ḡ yø n'yoh'ḡ p'ḡya, bi unḡa nt'εdī bi zixrā burru. 7 Mī zøp'ḡ 'bḡhrā Jesús, bi gāspā rā burru yø tūhū ngue bi nøpā nts'ut'i. Bi hyuxrā burru rā Jesús, bī ma. 8 Nup'ḡ ja rā 'yū ja ngue dā thohrā Jesús, xāngu yø ja'ī nī 'bet'o ngue di tans'yø tūhū pøp'ḡ ja rā 'yū. Mī'da yø ja'ī p'ḡya, bi sajpa yø xī yø palma ngue pøp'ḡ ja rā 'yū. 9 O māde p'ḡ nī ma yø ja'ī rā Jesús. I 'bet'o 'da, bá 'befa 'da. Pε yø ja'ī 'da gā matho ngue di johya, i εnā:

—Nunā Oja, di japhnā rā m'mεnhni 'bεcua, guehnā tate naya. 10 Oja di japhnā rā dast'abi bá 'benhni ngue di thocrā 'befi mī pεhrā dast'abi David. Maguesε nā Oja bí 'bḡ mahεts'ī.

11 Nunā rā Jesús mī yḡrbḡ ja rā hnīni Jerusalén, bi zømp'ḡ ja rā nīja. Bī nu te øtyø ja'ī 'bḡp'ḡ. Mī dāhrā nde, bī mengui, i ma Betania. Bī mε'ḡ 'de'mā yoho yø xādi.

Rā Jesús bi otrā za ngue rā igo.

12 Mī hyaxp'ḡya, nunā rā Jesús bá εp'ḡ Betania bá n'oxi, i ma Jerusalén. Nup'ḡ ja rā 'yū p'ḡya, bi zā ngue tū mānthūhū rā Jesús. 13 Bi hyandā n'na nza rā igo ngue ya xi 'dogui xānho. Bī ma bá nu ngue'mø di zḡdi. Pε hīnguī zḡdi, porque hīngrā pa p'ḡ ngue dī nzḡdi. 14 Bī 'yø'ḡ yø xādi te bi xīhrā za, ngue bi 'yεmbi:

—Ya h̄in̄i mantho d̄i nz̄h̄n̄i ndät'ä ya gr̄a za
—bi 'yεmb̄i.

Rā Jesús bi 'yetyø ja'i m̄i mp̄äp'ua ja rā n̄ija.

¹⁵ Nūnā rā Jesús, nū'mø m̄i zømp'ua ja rā h̄n̄i Jerusalén, bi map'ua ja rā n̄ija. Nū'ua yø ja'i m̄i mp̄äp'ua th̄inn̄ija, dā gue'ua mad̄i ntäi, gā bi 'yεt'i. Nūya yø ja'i di pøspa yø m̄enyu yø ja'i yap'ua n̄i 'yεhε, bi 'yennbā yø mεxa. 'Nε bi 'yennbā yø nthuts'i'ua pā yø paloma. ¹⁶ Nū'ua yø ja'i ja te hā, ya h̄ind̄i japi dā thop'ua ja rā th̄inn̄ija. ¹⁷ Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

—Nūp'ua ja rā Macā Libro, nt'ot'i p'ua rā hya ngue Oja i εnā: “Nūnā mā ngungä, n̄i hū ngue rā ngunga mhmat'Oja nā, 'nε ja ndanne ua gātho yø ja'i 'b'ua nximhäi”. Pε nū'ah̄u, guí øth̄u ngue ja d̄i mp̄eti ua yø bε.

¹⁸ Pε nū'ua yø h̄mū yø mmäcja 'nεhyø xännbate ngue rā ley m̄i bad̄i te bi 'yøtra Jesús, h̄ingūi n̄nū manho. Bi hyon̄i ha di japi ngue dā hyo rā Jesús. Pε h̄inga 'bexpi zā ha di japi, porque sup̄i d̄i mbøcue yø ja'i. Porque nū'ua yø hyā xännbate rā Jesús, gā di 'yødyø ja'i. ¹⁹ M̄i dāhrā nde p'uya, bi bømp'ua ja rā h̄n̄i rā Jesús, bi mε yø xädi.

Jatho dā 'yεc'εi yø ja'i ngue Oja di un̄ni te dā 'yäpi.

²⁰ M̄i hyaxp̄uya, bi thop'ua 'bāhrā za ngue rā igo. Bi nū rā za p'uya ngue xi 'yot'i astā yø 'yū. ²¹ Rā Bεdu p'uya bi zo rā mm̄ai'a te rā hyā xi mannā Jesús. Bi 'yεmb̄uya:

—Ague gr̄a xännbate, nūnā rā za gā s̄u h̄mande, gue xā 'yot'i —bi 'yεmb̄i.

²² M̄i dāhrā Jesús, bi 'yεnā:

—Dam̄i 'yεc'εi ngue nū'mø gūi mmat'Ojah̄u, dā māxah̄u Oja. ²³ Nū'mø guí εc'εih̄u xanho ngue gue'a

nnu manho Oja ngue di nja'a te guí xihm_u, 'n_ε hinguí yob_εn_i n_i mm_uih_u, da zä guí 'y_εmp_h_u ra nyun_i ja n_u: “Dam_i 'uegue grá nyun_i, i map'_u ja ra jathe”, guí 'y_εmp_h_u. Ra nyun_i p'_uya, da 'uegue, di map'_u guí xihm_u ngue di ma. ²⁴ Janangue dí xi'ah_u, nu'mø te guí äph_u Oja, dam_i 'y_εc'ëih_u ngue di 'da'ah_u Oja te guí äph_u. Oja p'_uya, da 'yøt'e ngue di nja'a te guí 'yäph_u. ²⁵ Nu'mø guí mmat'Ojah_u, 'n_ε bi zo n_i mm_ui ngue hinguí nnu manho te øt'a n_i mmic'ëiui, dam_i punnb_i, n'namhma ngue xquet'a di pun'na n_i Papáh_u bí 'b_u mah_εts'i. ²⁶ P_ε nu'mø ngue hin gadi punnbabi n_i mmic'ëiui, xquet'a hind_i pun'na n_i Papáh_u bí 'b_u mah_εts'i 'mø.

Ra Jesús bi t'änni to bi unna nt'edi te øt'e.

²⁷ Ra Jesús, m_i zømp'_u ja ra hnini Jerusalén, i 'yop'_u ja ra njja. Bi guatyø hmu yø mmäcja p'_uya, 'n_εhyø xänbate ngue ra ley, 'n_εhya yø n'yoh_u 'bet'o p'_u ja ra njja. ²⁸ Bi 'y_εmbr_u Jesús:

—Ague n'yø, çhanja te guí øt'e? çTo bi 'da'i ra nt'edi'a te guí øt'e?

²⁹ M_i dahra Jesús, bi 'y_εmbi:

—Nugä xquet'a ga øt'ah_u n'na ra nt'änni ya. P_ε gue guí xicj_u hanja'a ra hya ga än'nah_u, n'namhma ngue xquet'a ga xi'ah_u to bi 'dacä ra nt'edi'a te dí øt'ä ua. ³⁰ Xiya, çte'o bi unna nt'edi ra Xuua ngue bi xixyabi yø ja'i? çUa Oja bi unna nt'edi, uague yø ja'itho rá nt'edi'a te bi 'yøt'e?

³¹ Yø ja'i p'_uya, di n'yänni te di dadi. Di n'y_εmbi:

—çTeni 'be'a ga xihm_u ya'mø? Nu'mø ga xihm_u ngue Oja bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, da 'y_εnju p'_uya: “Xina ra hya bi manna Xuua conná ngueque, çhanja ngue hingá 'y_εc'ëih_u 'mø?” da

'yɛnjɪ p'ɥya. ³² A nu'mø ga xihmɥ ngue yø ja'itho bi unna nt'ɛdi te bi 'yøtra Xuua, ya nts'udyø ja'i—di n'yɛmbi.

Rá nɛgui p'ɥya, bi zänyø ja'i ngue ya h̄inte da xifi te'o bi unna nt'ɛdi'a te bi 'yøtra Xuua, i sup̄i di mbøcɥe yø ja'i. Porque gätho yø ja'i ɛc'ɛi ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua. ³³ Janangue bi 'yɛmbɥya:

—H̄indí paçähe to bi unna nt'ɛdi'a te bi 'yøtra Xuua.

M̄i dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ya h̄ingá xicjɥ na ra hya dí ä'n'nahɥ, ni xinga guecä ga xi'ahɥ to di 'dacra nt'ɛdi na te dí øt'e.

12

Rá Jesús i hyejpa ra hya n'na ra huahi ngue ra jomhmi.

¹ Nuna ra Jesús, bi hyoni te gui hyejpa yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yɛmbi:

—M̄i 'bɥ'a n'na ra n'yohɥ ngue bi 'yøt'a n'na rá nuä'uva. Bi føt'e gä rá häi. Bi hoqui hapɥ da dɛ'myø uva 'mø bi nja. 'Nɛ bi hocra n'nøque hapɥ da mihra mähūi. Bi hyoni to da gonhui rá huahi, n'namhma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mmɛhūi'a te di tocabi. Bi ma yap'utho ra mmɛhūi p'ɥya. ² M̄i zønna pa da thacyø uva p'ɥya, nuna ra mmɛhūi bi mɛnhna n'na rá hmiq̄ui ngue da tu yø uva di tocabi. ³ Pɛ nu'ɥ yø mɛfi mambi 'bɥp'ɥ bí ja ra huahi, bi bentra hmiq̄ui 'mø m̄i zømp'ɥ 'bɥi. Bi ɯni, bá ɛrbaya. Pɛ h̄inte bi unni. ⁴ Ra mmɛhūi p'ɥya, mahømbi mɛnhman'na rá hmiq̄ui p'ɥ bí ja ra huahi. Nu'ɥ yø mɛfi ya mambi 'bɥp'ɥ, hømbá mbøcɥe. Bá pandothobi rá hmiq̄ui ra mmɛhūi. Bá ɛrpa rá ya. ⁵ Ra mmɛhūi

p'uya, mahømbi menhman'na rá hmiqúi. Pε ya bá tho'a bi mennbaya. Bi sigue bi mennbabi mi'da p'uya. Ngut'atho bi ørpe, 'bη i'da bi pæt'i, 'bη i'da bi ho.

⁶ Nuna rá mmehui p'uya, mi si n'na rá ts'ant'η ngue emmei di madi. Ya emp'uya: “Ma ga penhnä nā mā ts'ant'η ya. Nu'mø bi nu yø mēfi nā, dā nu mansu, porque mā ts'ant'η nā”, i enā. ⁷ Pε nu'mø mi zømp'η 'bηhyø mēfi nā rá ts'ant'η rá mmehui, di n'yembyø mēfi: “Nuna ya, guehna rá ts'ant'η ja ngue dā gohmi rá huahī naya. Ma ga hohη ya, n'namh mā ngue ya mā mmētiη rá huahī”, di n'yēmbi. ⁸ Bi bennbaya ngue bi hyo. Bi ma bá emmā xøts'e rá huahī p'uya.

⁹ Nuna rá Jesús, bi 'yānyø ja'i, bi 'yēmbi:

—Xi'mø ya bi nja ya yø hya dí xi'ahη ya, ¿teni 'be'a dā 'yøtra mmehui? Siempre dā mā rá mmehui p'uya, dā ho yø mēfi conhui rá huahī. N'nan'yo mi'da yø ja'i di fātra huahī p'uya. ¹⁰ Guí pahmη xanho rá hya mmamp'η ja rá Maca Libro ngue enā: “Nuna rá do himbi nu manho yø hyønngu, guehna rá do brá 'bebo p'η brá fη rá jado naya. ¹¹ Nguna rá hya xā nzān'Oja ngue di nja. A nujη p'uya, dí emhη ngue mazihotho te øt'Oja”, enna hya.

¹² Rá Jesús høntho bi xihyø ja'i ya yø hya ya, bi ne yø ja'i xti bētra Jesús ngue xta ngot'i. Porque pahyø ja'i ngue go xihya yø hya bi hycra Jesús. Pε himbi zā xti bent'i, porque supī di mbøcue mi'da yø ja'i. Janangue hīnte bi japi.

Innepyø nsuiui rá Jesús ngue dā 'yēmbi hīngui ja ts'edi di njutra mēnyu njui.

13 Nu_ya 'da yø fariseo, da gue'da yø ja'i ra Herodes, bi 'benhni_i ngue da jəjpa_{tho} häi te ga ya ra Jesús, para ngue da zäp'ə di yapa m'mefa. 14 Bi 'yɛmbi:

—Ague grá xännbate, dí paçähe ngue grá hoga n'yohə, porque gä pømma_{nho} ra hya guí mma. 'Nɛ hinguí su'a te mbɛn'na'i yø ja'i. Madague'a ja yø cargo 'da yø n'yohə gui yaui, pɛ hinguí su gui xifi ndana ra hya majuani. Sinoque majuani ngue guí xännbate'a ra hya nne Oja ngue gdá n'yohə. Dami xicje ya, çua xanho ngue di njutra mɛnyu ähra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yɛmbi.

15 Pɛ ra Jesús ya pa_{di} te mbɛnnbabi yø ja'i ngue'a ra nt'änni ørpe, bi 'yɛmbaya:

—çHanja ngue guí sãmhyagahə? Dami 'yurcahə ra mɛnyu —bi 'yɛmbi.

16 Bi unna mɛnyu p'əya ngue da nu. Mi nu ra mɛnyu ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—çTo rá hmi na n'youi ra mɛnyu ja ua? çTo rá thuhə na ra thuhə n'youi ra mɛnyu?

Mi dahyø ja'i yaui ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Guehna ra dast'abi naya —bi 'yɛmbi.

17 Ra Jesús bi 'yɛmbyø ja'i yaui:

—Nu'a ja ngue gui 'yøthə ya, dami unhnə ra mɛnyu di tocabi ra dast'abi. Da gue Oja p'əya, dami unhnə'a te di tocabi.

Nuna ra hya i dahra Jesús, di 'yødya yø ja'i yaui.

Bi manna Jesús ngue di bennate yø ánima.

18 M'mefa p'əya, bi ma 'da yø saduceo, nuya embi ngue hĩndi bennate yø ánima. Bi 'yembrə Jesús:

19 —Ague grá xännbate, nup'ə ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'ə ra hya ngue ɛna: nu'mø bi du

n'na rá n'yoh_u, 'n_ε h_indi m'm_uhyø bas_i, nu rá xisu rá ánima da zogui, nu'a rá n'yoh_u rá ánima, gue'a di nthatui rá 'danxu'a, n'namhma_u ngue di m'm_uhyø bas_i tengutho 'mø xt_i m'm_uhyø bas_i rá ánima. ²⁰ A nuyá, xi'mø di 'b_u'i yoto ma'yoh_u ngue εdadi ncu ya. Nu'a rá n'yoh_u ma da, di nthati. Pε da 'y_εhra pa da du, 'n_ε h_indi m'm_uhyø bas_i. ²¹ Janangue nu'a rá n'yoh_u rá ánima m'm_εfa bi m'm_ui, go di nthatui rá 'danxu'a. Pε xquet'a da du rá n'yoh_u 'n_ε h_indi m'm_uhyø bas_i. Nu'a rá hyu rá n'yoh_u p'uya, h_ondi nthatui rá 'danxu 'mø bi du rá n'yoh_u. ²² Di siguetho di nthatra xisu 'mø bi du rá ndø, asta gue'mø bi du gä yoto ma'yoh_u. Gä di nthatui rá xisu, 'n_ε gä bi du yø n'yoh_u. Pε h_im_bi m'm_uhyø bas_i. Rá nzεgui p'uya, da du rá xisu. ²³ A nuyá, xi'mø rá pa dan_i b_εnnate yø ánima ya, ¿dana_u gue'a ya yoto ma'yoh_u rá m_εti rá xisu? Porque gä bi m'm_uhmi.

²⁴ Mi dahra Jesús, bi 'y_εmbyø ja'j_i yaui:

—Hinguí pad_i ha rá nja rá hya guí mmamhma. Porque hinga guep'u gá ndinni mm_uih_u'a te rá hya nt'ot'i p'u ja rá Macá Libro. 'N_ε hinguí pahmu hang_u rá ts'edi Oja i ja. ²⁵ A nu'mø bi b_εnnate yø ánima, da gohi tengutho yø anxε Oja, ya h_indi nthatyø ja'j_i. ²⁶ Nup'u ja rá hya bi 'yotra Moisés, ja di n_εqui p'u ngue di b_εnnate yø ánima. Porque nt'ot'i p'u rá hya bi man'Oja 'mø mi nyar'u bi nzø rá ndat'o, ngue bi 'y_εna: “Guecä drá Ojagä ngue rá Abraham. Drá Ojagä ngue rá Isaac. Drá Ojagä ngue rá Jacob”, bi 'y_εn'Oja. ²⁷ Ja di n_εqui p'uya, ngue nup'u 'b_u Oja, hinguí tu yø te yø ánima. Janangue hinguí pad_i ha rá nja'a rá hya guí

mmamhmu.

Nuya yø hya di manda Oja, bi manna Jesús ndana ra hya ma datho ja ts'edi da 'yøtyø ja'i.

²⁸ Nu'a n'na ra xännbate ngue ra ley, bi 'yøde ha i dapra hya yø ja'i mi yaui ra Jesús. I nnu ngue bi dadi xanho. Bi 'yembaya:

—Xiya yø hya di manda Oja p'ua ja rá ley, ¿ndana ra hya exa ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i?

²⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nuya yø hya di manda Oja, nuna exa ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna ra hya ngue ena: “Ague gyø judíohe, dami 'yøhmna na ra hya ja ua. Nuna ra Hmu ma Ojah, 'dase na. ³⁰ Dami ja ndummui ngue mathoguito guí mahmu Oja co gátho ni mmaih. Hont'a guí mbemhma'a”. ³¹ Nuna rá yoho ra hya di manda Oja, 'ne di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna ra hya ngue ena: “Dami mahni mmic'eiui tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i”, enna hya. Guehya yoho yø hya di manda Oja ya, 'ne tate di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i. Guehya yø hya 'bet'o ya ngue gátho mi da yø hya di manda Oja.

³² Mi dahra xännbate ngue ra ley p'uya, bi 'yembi:

—Xanho te guí mma grá xännbate. Majuani te guí mma ngue nuna Oja ma Hmuhe 'dase na.

³³ Guehya yø hya ma datho ja ngue da 'yøtra ja'i ya, da hyahrá mmui ra ja'i ngue di ma Oja, 'ne di mahrá mmic'eiui. Nu'mø ngue ngu'a dí øthua p'uya, ya man'natho nnu manho Oja te dí øthua p'uya, ngue'ua yø 'bøt'e ørpa yø ja'i p'ua ja ra nija, da gue'ua mi da yø cosa ma t'unni Oja.

34 Bi nū rā Jesús ngue pađi te mman'a rā n'yohu yaui, bi 'yεmbaya:

—Ya mi zits'utho gađi 'bedi ngue guí so rá 'ye Oja —bi 'yεmbi.

Mi xifi tengu nā rā hya nā p'uya, ya hinni mantho tema hya hōnxta 'yānyø ja'i rā Jesús.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue rā Cristo hingra ja'itho.

35 Nūna rā Jesús bi xānba rā hya yø ja'i p'ua ja rā nija. Bi 'yεmbi:

—Nūna rā Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi, yø xānbate ngue rā ley p'uya, i mman'u ngue dađue'a n'na'u yø mbom'meto rā David. Pe nugā ga xi'ahu hanja ya, mađague'a ngue rá mbom'meto rā David, pe nūna i hma, hingra ja'itho nā. 36 Porque rā David, gue'a rā Espíritu Santo bi bēnnabi rā hya bi 'yot'i, ngue bi 'yεna: “Nūna Oja, nu'mø mi zojbagui mā Hmu, ngūna rā hya bi xifi, bi 'yεmbi: Dami micua ja mā n'yεigā ya, asta gue'mø ga øt'e ngue guí mađa gātho'u ni nsaiui”, bi 'yεmbi.

37 Ja di nequi p'uya ngue rā David, nu'mø nōnna Cristo, ni hutī ngue rá Hmu. Janangue rā Cristo di nequi ngue hingra ja'itho, mađague'a ngue rá mbom'meto rā David.

Bi xihyø ja'i rā Jesús ngue di mfādi xanho, hinda hyātyø xānbate ngue rā ley.

Xandøngu yø ja'i 'bap'ua ja rā nija. Nūna rā hya xānbate rā Jesús, janjuani ngue yø mmāi ga 'yøxyø ja'i. 38 Bi sigue bi xānabi rā hya yø ja'i rā Jesús. Bi 'yεmbi:

—Dami mfāhmua xanho ya, 'yo di hā'ahu yø xānbate ngue rā ley. 'Yo guí øthua tengutho ga

'yo'ʉ. Porque di ho ngue sət'a häi yø he. 'Nɛ di ho ngue di respeta yø ja'i ha gui zengua p'ʉ ja rá tai. ³⁹ Nup'ʉ ja yø nija p'ʉya, i huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hup'ʉ. Nup'ʉ øt'a ngo yø ja'i p'ʉya, xquet'a nne ngue tate xtanho ha da mi. ⁴⁰ I tunnba yø ngu yø 'danxu, i häti ngue embi di xannbi te pɛts'i. Nunā rá hya gā ngorpa yø dä yø ja'i p'ʉya, nu'mø mmat'Oja, ndø ya'atho mmat'Oja. I nne da 'yɛmbyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohʉ. Pɛ nuyá, guehya mathoguitho rá castigo da thohya ngue gätho mi'da yø ja'i.

N'na rá 'danxu bi unna mɛnyu Oja.

⁴¹ Nunā rá Jesús, mi hup'ʉ ja rá nija ha ja rá huada ɛtyø mɛnyu yø ja'i. Hɛti ha gā yatyø mɛnyu yø ja'i p'ʉ ja rá huada. Bi nu xangu yø ja'i ngue yø mmɛmmɛti xandøngu rá mɛnyu di uni. ⁴² Bi nu n'na rá 'danxu ngue rá zibøhyoya, xquet'a bi gät'i yoho yø zi xani p'ʉ ja rá njɛmɛnyu. ⁴³ Bi zonhyø xädi rá Jesús, bi 'yɛmbʉya:

—Majuani dí xi'ahʉ ngue rá zibøhyoya nā rá 'danxu bi unna mɛnyu ya, pɛ man'natho nnu manho Oja rá mɛnyu bi unna, hinda gue'ʉ yø mɛnyu mi'da yø ja'i di uni. ⁴⁴ Porque nuyá mi'da yø ja'i, yø mmɛmmɛti ya, pɛ gue'a rá mɛnyu xa pongui di uni. A nunā rá 'danxu, zits'ʉ drá mɛnyu mi ha. Mi ja ngue xta nzi rá mɛnyu bi uni.

13

Bi manna Jesús ngue bá ɛp'ʉ rá pa da xotra nija.

¹ Mi bømp'ʉ ja rá nija rá Jesús, nunā n'na rá xädi bi 'yɛmbi:

—Ague grá xännbate, nu ra nija, gue xandønnoho yø do n'youi. 'Nε mazihotho yø hm̄i yø do.

² M̄i dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ahá, mazihotho guí nεqui ra nija. Pε nuna ra nija naya, bá εp'ε ra pa da xotyø ja'í na. Xøgue di nxædi, hin hapε nmi nεqui ra nija.

Bi manna Jesús te ja ngue di nja hante rá nεgui yø pa.

³ Nup'ε ni hyandra nija, ja ni gop'ε ra nyuni bí ja ra mbonza ja yø olivos. Ja i mεp'ε yø xádi ra Jesús. Nup'ε bi zøni, bi m̄i. Bi guatra Bεdu p'εya, conna Jacobo, ra Xuua, ra Andre. Bi nyasεui ra Jesús, bi 'yεmbi:

⁴—Dí nne guí xicje njam'mø di nja ya yø hya guí mmanya, ngue da xotra nija yø ja'í. ¿Tema hmεya di nja'mø ya ni ma da zønna pa di nja na te guí mmanya?

⁵ M̄i dahra Jesús, bi 'yεmbyø xádi:

—Dam̄i mfähmε xandønho, 'yo guí nne to da hyä'ahε. ⁶ Porque xangu yø ja'í di n'yo ngue da 'yεmbyø ja'í: “Go guecä drá Cristogä ya”, da 'yεmbi. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'í'a p'εya.

⁷ Nu'mø gá 'yøhmε ngue ya ja yø datunhni, ogue guí 'yøhmε ngue ya ja ngue di nja yø tunhni, 'yo sä guí suhε. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pε hinga gue'ε yø hmεya'ε ngue rá nεgui.

⁸ Da nangyø nación ngue da 'yørpa ra tunhni m̄i da yø nación. Da nangyø dast'abi ngue da 'yørpa ra tunhni m̄i da yø dast'abi. Di 'yan'ahäi ndap'ε bi zä. Di nja yø thuhu. Ja da fεp'ε ra n'ε ja ngue da tho'a m'mεfa yø ja'í p'εya.

Bi xihyø xádi ra Jesús ngue da zä ra n'ε, da ts'ui.

9 **Damí** mfähm. Porque da 'yēhra pa ngue da ts'ixah fädi. Da mēp'ah yø ja'i p'ua ja yø nija. Da ma ma dä'ah p'ua 'buhyø dast'abi. Di ndä'ah p'ua 'buhyø gobierno. Nguna da ja'ah yø ja'i ngue gui εc'εigah. Ngue nguna di nja'ah, nu'mø ya gdi yah yø ts'ut'abi, ja gui xihm p'ua ra hoga 'da'yo hya p'uya. 10 Hante ngue da zε'a te ja ngue di nja, nuna ra hoga 'da'yo hya jatho ngue da ma ma'yoni gä rá nguni nximhäi. 11 Nu'mø bi ma ma bent'i'ah, 'yo sä di tu ni mmaih'a ra hya ja ngue gui xihm ra ts'ut'abi. Porque nu'a ra ora gui dä ni hyah p'ua ja ra ts'ut'abi, gue'a ra Espiritu Santo di ben'na ra hya gui xihm ra ts'ut'abi. Ya hingni n'yomfenise gui jucj ra hya gui mmamhm. 12 A nu yø n'yoh εc'εigui, di dāse'u yø n'yoh hingui εc'εigui ngue da tho. Yø papá p'uya, nu'mø bi 'yεc'εigui yø basi, di dāse yø basi ngue da tho. Yø basi p'uya, nu'mø bi 'yεc'εigui yø papá, di dāse yø papá ngue da tho. 13 Ndap'u bi zä da z'ah yø ja'i ngue gui εc'εigah. Pε nu ra ja'i hindä hyεgagui, xindä hangu ra n'u da thogui, gä da zeti, guehna ra ja'i di nyanná te na.

14 Xquet'a guí nnuh ngue di nja ya yø hya bi manna pøngahya Daniel, ngue nup'ua ja ra xequi hin'y ra nt'edi di m'muhyø ja'i, ja da 'yørb ra nts'oni yø ja'i. (A nuyá, nu ra ja'i di xädi, di n'yo rá mmäi 'mø bi nu ngue di nja ya yø hya ja ua.) Nu'mø gä nuh ngue ya bi nja'a p'uya, nu yø ja'i di 'bup'ua ja ra häi Judea, da 'dagui, di map'ua ja yø xanthø. 15 Nu ra ja'i di tømā xøts'e rá ngu, 'yo di ena ngue di ma mbo rá ngu ngue te da ha, sinoque da 'dagui. 16 Nu ra ja'i di 'yo ra 'befi, hīndi ma rá ngu ngue da ca rá tuhu, sinoque da 'dagui

n'nahmantho. ¹⁷Pe huɛcɛte yø xisu di hɔdyø bɔsi'a rɔ pa'a, ogue di sɔdyø bɔsi. ¹⁸Dami 'yãphɛ Oja ngue nɔya yø hya ya, hinda gue'mø rɔ pa ngue xta nɛ di nja. ¹⁹Porque xandøn'ũtho te dɔ tho'yø ja'i nɔ rɔ pa nɔ. Nu te di nja, hɔnjam'mø xɔ nnu yø ja'i ngue xɔ njap'ũ asta gue'mø mambá fɛ'a nximhãi. 'Nɛ ya hɔnni mantho dɔ hnu ngue mahøndi njap'ũ. ²⁰Nuna Oja, ya xɔ nzãnni ngue hinga ya'atho yø pa di nja nɔ rɔ ndate nɔ. A nu'mø ngue ya'atho di nja, ya hɔnjonda bongui. Pe dɔ 'yøt'e ngue dɔ thotho, porque Oja di mahya yø ja'i ya xɔ huanhni.

Ra Jesús bi ma ngue di n'yo xangu yø ja'i da ne ngue da hyätya yø ja'i ya ɛc'ei.

²¹Nu'ũ yø pa'ũ, 'yo sä gui ɛc'eiɛɛ ya yø ja'i dɔ 'yɛn'ahɛ: “Nuua, ja bí 'bucua rɔ Cristo”, ogue dɔ 'yɛn'ahɛ: “Ni nguehnɛ ja bí 'bũhnɛ”, dɔ 'yɛn'ahɛ. ²²Porque xangu yø ndøbɛthani di n'yo ngue dɔ 'yɛmbyø ja'i: “Go guecã drá Cristogã ya”, ogue dɔ 'yɛmbi: “Go guecã rá pøngahyagã Oja ya”, dɔ 'yɛnɔ. 'Nɛ dɔ zã dɔ 'yøtyø milagro. Nɔya yø milagro dɔ 'yøt'e, guehya dɔ ne ngue di hyätyø ja'i nɔya yø thanhni Oja ya. ²³Mami n'uni dɔ thã'ahɛ. Janangue dadi 'bɛt'o'ahɛ ya yø hyã ja ngue di nja m'mɛfa.

Bi manna Jesús ngue mahønda ɛcua ja rɔ ximhãi.

²⁴Nu'mø bi tho'ũ yø ndate di nja, di m'mɛxui rɔ hyadi 'nɛhrɔ zana. ²⁵Dɔ tähyø sø bí ja mahɛts'i. Nu te gã bí ja maya, gã di pädi ha thogui. ²⁶Dɔ thandra N'yohɛ di 'yɛ mahɛts'i ngue dɔ n'youi rɔ gui. Dɔ hnu ngue maguesɛ, porque mathoguitho ja rá ts'edi. ²⁷Nu'ũ yø anxɛ dɔ n'youi, dɔ mɛnhni gã

rá nguñi nximhäi, ngue di perpabi yø ja'i nuya xa huanhni.

Bi nhyεjpabi ra hya n'na nza ra igo.

²⁸ Dami pahmε na ra hya ga hyεcä ya, ngue gdá hyεjpabi ra hya n'na nza ra igo. Nu'mø ya bi c'amyø 'yεza ngue bi 'dogui, guí pahmε p'uya ngue ya ni ma di pat'i xanho häi. ²⁹ Nguna ra hya ja ngue di nja ya. Nu'mø gá nuhε ngue bi nja ya yø hya dí xi'ahε ya, dami pahmε ngue ya xma nguεpυtho ga ma εhε. ³⁰ Nuya yø hmεya dí xi'ahε ya, dami pahmε ngue guehya di nja ya, hante ngue da du yø ja'i 'bathyø pa ja p'uya. ³¹ Nu te bí ja maya, 'nεcua ja ra häi, hinguí zai. Pε nuna ra hya dí mmangä, ja para zantho na.

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue yø mεfi hinguí padi tema pa da zøhyø hmu di manda.

³² I pasc Oja tema pa di nja ya yø hya dí xi'ahε. Ni xingyø anxε di padi, ni xinga gueque dí padi tema pa di nja, madague'a ngue rá Ts'ant'ugui Oja. ³³ Janangue dami ndø'matehε, mat'Ojahε hangu ra pa. Porque hinguí pahmε tema pa, tema ora ga søcä ua. ³⁴ A nuyá, tengutho n'na ra n'yohε bi ma yap'υtho, pε himbi zohra hya tema pa da pengui. Nu'ε yø mεfi bi fäti te pets'i. N'na ngu n'na yø mεfi bi zännba yø tarea ja ngue da 'yøt'e. Nu'p'ε ja ra goxthi, bi 'bämbε n'na ra mängxothi, bi xifi ngue da mädi xanho ra goxthi. ³⁵ Pε nuya bi ma mafäti ra 'bεfi, hinguí padi tema pa da zøhyø hmu. Da gue'ahε ya, dami mfähmε xandønho. Porque xquet'a hinguí pahmε tema ora da zøhni hmuhε, o nuhma ndetho da zøhø, ogue made ra xui da zøhø, ogue ni ma da hyats'i da zøhø, ogue nεcahäi

da zøhø. ³⁶ Porque hønt'a goma ora da zøhø, pε man'nan'yo mi 'yøthε ngue h̄injondi ndø'mate 'mø bi zøhø. ³⁷ Nunā rā hyā dí xi'ahε ngue gui ndø'matehε, h̄inga høn'athohε dí xi'ahε nā rā hyā nā, sinoque gātho yø ja'í dí xifi ngue di ndø'mate xandønhø.

14

Nuya yø ns̄iui rā Jesús ya sänni ngue da hyo.

¹ Ya mā nyo patho di nsännigo yø ja'í ngue rā pascua. Guehnā rā pa ts'i rā thūhmε h̄ingui n'youi rā íxi. A nu'ε yø hmu yø mmäcja 'nεhyø xännbate ngue rā ley, guehya ya rá ya'atho yø pa honi ha di mbentra Jesús ngue da tho. ² Di n'yεmbi:

—A nuyá, h̄inga gue'mø rā pa ngue rā ngo ga benthε ya, n'namhma h̄inda nangyø ja'í da yāni.

N'na rā xisu bi xispa rā aceite rá ya rā Jesús.

³ Ya 'bεp'ε ja rā hn̄ini Betania rā Jesús. Exā sihme p'ε ja rá ngu rā Simu nuna xi 'yøthe m'met'o ngue mi 'ya rá do'yo. Bi yut'ambo n'na rā xisu ni du n'na rā m'mo aceite ngue rā alabastro. I yup'ε rā aceite mazihotho ga yāni, bi ma mahoqui connā paxi ngue rā nardo, pε xandøngu rá muui. Bi 'yøjpa rá 'yuga rā m'mo aceite p'εya, bi xispa bi rá ya rā Jesús. ⁴ Bi mbøcue 'da yø ja'í mi 'bεp'ε, di n'yεmbi:

—¿Hanja ngue bi ma ma'εnitho nā rā aceite nā? ⁵ Xtā nzā xtā 'bā nā ngue xti t'unna mεnyu yø hyoya. Porque man'na xangu xti 'bā rā aceite ngue'a te rā nzābi tahrā ja'í n'na jεya.

H̄ingui nnu manho yø ja'í te bi 'yøtra xisu. ⁶ Pε rā Jesús bi 'yεmbyø ja'í:

—Dami hyehm̄ nā rā xisu 'bucua. 'Yogui s̄hm̄, porque x̄nho te ørque. ⁷ A nūya yø hyoya guí mm̄hm̄, hangū rā pa guí nnuh̄ ya yø hyoya. Dā zā gui fāxh̄ te honi h̄ont'a goma ora guí nne gui fāxh̄. Pε nugā h̄inga nz̄amh̄ ua. ⁸ A nūnā rā xisu guí mm̄hm̄, bi 'yørcagui'a te bi z̄arpabi rá ts'edi bi 'yøt'e. Porque ya bi nja'a te mi ja xtí nja'mø dá n'yāgui. ⁹ Majuan̄i dí xi'ah̄ ngue nup'ua ha dā hm̄nā hoga 'da'yo hyā gā rá ngun̄i nximh̄i, xquet'a 'nε'a te bi 'yørcagui nā rā xisu, dā hma. Gue'a di fen'a.

Rā Judas di c̄tyø hyā ha di japi ngue di dā rā Jesús.

¹⁰ Nūnā rā Judas Iscariote, guehna n'na nc'ei'ua 'de'mā yoho yø xādi rā Jesús, bi ma bá nyaui yø hm̄ yø mm̄c̄ja. Bá nh̄ca hyāui yø mm̄c̄ja ha di japi di dāpra Jesús. ¹¹ Mi 'yø'a rā hyā sihyø mm̄c̄ja, astā rā ndijohya. Bi xi p'ua ngue di unna m̄nyū. Jan̄angue bi hyonna Judas ha di japi ngue di dāpyø mm̄c̄ja rā Jesús.

Yø xādi rā Jesús bi hoqui te dā zi'a rā nde bi nsännigo ngue rā pascua.

¹² Ya f̄h̄rā ngo nguehya yø pa ts'i rā thuhm̄ h̄ingui n'youi rā íxi. Nūnā rā pa f̄h̄rā ngo, guehna rā pa hode'yo yø jā'i ngue s̄ännigo, ngue di nzibde ngue rā pascua. Bi ȳmbyø xādi rā Jesús:

—¿Hap̄ guí nne gā hocāhe rā nzibde gdā nsännigoh̄ ngue rā pascua ya? —bi 'ȳmbi.

¹³ Bi 'ȳmbya yoho yø xādi rā Jesús:

—Ní mε n̄a bí ja rā hn̄i ya. Guí nth̄ui n'na rā n'yoh̄ ni ma rá ngu, di tū n'na x̄oni rā dehe. Dami tennui hap̄ dā z̄oni. ¹⁴ Nup'ua ja rā ngu dā

zømp'uya, ðami 'yɛnui ra mmɛnnigu: “Ra xännbate i ɛna: ¿Haru ja ra cuarto ga nzibdehe ma xädi ya, ja ga sähe p'ua ra ngo ngue ra pascua?” gui 'yɛnui. ¹⁵ Ra mmɛnnigu p'uya, ða 'yut'au n'na ra ðacuarto ya mañoqui, bí ja maya ra tɔcangu. Ja ðami hocui p'ua te ja ngue gdá nzibdehu p'uya.

¹⁶ Nuya yø xädi mi yaui ra Jesús, bi map'ua ja ra hnini bi xifi ngue ða ma. Mi zømp'ua ja ra hnini, nuna ra hya xi manna Jesús, gue'a bi nja'a. Bi ðinna ngu tengutho xi xifi, ja bi hojpu ra nzibde ngue ra pascua p'uya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue paði ndana rá xädi ja ngue di dä.

¹⁷ Mi ðahra nde p'uya, nu'p'ua ja ra ngu xi ma mañojpi te ða zi, ja bi zømp'ua ra Jesús, ni n'youi'ua 'de'ma yoho yø xädi. ¹⁸ Mente sihmɛ p'ua ja ra mɛxa p'uya, bi 'yɛmbyø xädi:

—Nuyá, dí xi'ahua ngue nuua ja ra mɛxa dí sihmɛhu, 'bucua n'na nc'ɛi jɔgatho häi, ya xa hyoni ha di japi ngue di ðägui.

¹⁹ Nuna ra hya bi manna Jesús, ɛmmɛi bi du yø mmɛi yø xädi. Bi madi bi 'yänni 'da mi 'da p'uya te'o na i mma, bi 'yɛmbi:

—¿Ua go guécä'a guí mmana? —bi 'yɛmbi.

²⁰ Bi 'yɛntho 'mø mi ðahra Jesús:

—Nuna dí com'be ma mohi ua dí sihmɛ ya, guehna di ðägä naya. Guehna n'na nc'ɛi ngue gui 'dema yohohua naya. ²¹ Majuani ngue ra N'yohu bí 'yɛ mahɛts'i ða tho'a te ra n'ua ja ngue ða thogui, tengutho nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue ði nja. Pe hague ngu ra castigo ða thohna ra n'yohu ja

ngue di dāgui. Nūna rā n'yoh_u nā, mān'na xāho
ngue'mø hīn xtabá m'mai.

Rā Jesús bi xihyø xādi gue di nzibde.

²² Mente sihmε rā Jesús, bi hyajmān'na rā
thuhmε. Mī ja māmādi Oja p'aya, bi xenna
thuhmε, bi unyø xādi dā zi. Bi 'yēmbi:

—Dami sih_u rā thuhmε ja ua ya. Nūná, guehna
mā do'yogā nā.

²³ Bi de_εra vaso po rá ngui rā uva p'aya. Mī ja
māmādi Oja, bi unyø xādi dā zi 'da'its'ū. ²⁴ Bi
'yēmbi:

—Nūna po rā vaso ja ua ya, guehna mā jigā nā.
Porque guehna rā hmεya naya gue nu'mø dá tū,
dī nja rá ts'edi rā 'da'yo cohi øt'ah_u Oja. Porque
nu'a dī mfāmma ji, xāndøngu yø ja'i dī nhohyø
ts'oqui. ²⁵ Majuanī dí xi'ah_u ya, gue ya hīnnī
mantho 'dap'ū gā sih_u rá ngui rā uva, asta gue'mø
bi zōnna pa mā'da'yo hōnga sih_u p'ū dī mānda Oja.

²⁶ Mī juate rā nsihmε p'aya, bi dūta n'na rā thuhū
ngue εspabi Oja. Bi ma p'aya, i map'ū bí ja rā nyunī
ja rā mbonza ja yø olivos.

I pahra Jesús gue dā zop'ū m'mefa yø xadi.

²⁷ Rā Jesús bi 'yēmbi yø xādi:

—Gātho'ah_u ya, gui sogah_u p'ū'a dī nxui. Porque
dī nja'a te mmāmp'ū ja rā Macā Libro gue εna:
“Gā øt'ā gue dā dū rā māndε'yo. Yø de'yo p'aya dī
n'uεnī”, i εna. ²⁸ Pε nu'mø dá bēnnate, ganī mpagā
Galilea, ja ganī tōp'ah_u p'ū.

²⁹ Rā Bēdu p'aya, bi 'yēmbi:

—Madague'a gue gā dā zoc'a'i p'ū ya mī'da mā
n'yoh_u, pε nugā hīnga soc'a'i —bi 'yēmbi.

³⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbra Bēdu:

—Majuani dí xi'i ngue nu'a di nxui ya, tobe hīndi ma'a rá yohmafi ra øni, ya xqui cōnga nhyundi, gui mma ngue hinguī paqui —bi 'yēmbi.

³¹ Pe ra Bedu p'uya n'nat'a mma ngue bi 'yēna:

—A nu'a, hin'na'a. Madague'a ngue 'dap'u ga tui, pe nuga hinga cōn'a'i —bi 'yēmbi.

Gätho'u mi'da yø xädi p'uya, 'da'igu bi ma.

Ra Jesús bi mat'Oja p'u ja ra xequi ni hu ngue Getsemani.

³² Nuna ra Jesús bi mähä yø xädi, bi zømp'u ja ra xequi ni hu ngue Getsemani. Nup'u bi zøni, bi 'yēmbi:

—Dami mihmi ua ya, mente ga thocä mits'u ní ngueh'u ngue ga ma mat'Oja —bi 'yēmbi.

³³ Bi thohmits'u ní nguep'u ra Jesús, bi me ra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. Bi mudi bi där'man'u rá mmai ra Jesús, mathoguitho ngue bi du rá mmai.

³⁴ Bi 'yēmyø n'youi p'uya:

—Janjuani ngue tu ma mmuigä, nup'u nna sä, ya ja ngue 'bexca tu. Dami cohmi ua ya, pe 'yogui ahmi —bi 'yēmbi.

³⁵ Ra Jesús bi thohmits'u ní nguep'u. Bi m'memfo häi p'uya ngue mmat'Oja. Bi 'yäp'Oja ngue'mø da ne, da yäni ngue'a ra ndate ja ngue da thogui. ³⁶ Bi 'yēmp'uya:

—Ague ma Papá'i, nu'i, gätho da zä'i. Dami yangui ngue'a ra ndate ja ngue ga thocä. Pe hinga nu'a go ga sännä gue'a di nja'a, sinoque nu te gui sänni, gue'a di nja'a.

³⁷ Mi juadi bi mat'Oja p'uya, bí 'yēp'u 'b'u hyu yø xädi. Pe bi dini ngue ya mi aha. Bi 'yēmbra Bedu p'uya:

—Ague Simu, ¿hanja ngue guí aha? ¿Ua xinga n'na ora di sä gui 'yä ni t'aha? ³⁸ Dami mat'Oja, 'yogui ahm. Nu'mø hingá mat'Ojah, nthambenitho hinda gue'a gui 'yøth. I nne ni mmæi ngue gui 'yøth na ra hya dí mmangä, pe emmei cuen'ni do'yoh.

³⁹ Mahømbi zop'u yø xädi, bi mengbu xpí 'yehē ngue bá mat'Oja. Tengutho xi man'a m'mæt'o, ngu'a ra hya xi Oja. ⁴⁰ Mambá pengbaya, mahømbi dinyø xädi ngue mi aha, porque emmei netha. Mi dambeni yø xädi ya nzofø, hinguí padí te di dadí. ⁴¹ Bi ma'a rá hyu ndi p'uya ngue bá mat'Oja. Mambá pengui, bi 'yembyø xädi:

—Gue mahønguí ahmi n'yø. Ga nuhmi, ya bi zønna ora di ndäpyø ts'oc'ei ra N'yohu bí 'yē mahets'i. ⁴² Dami nangüi. Ya bá ecua na di dāgui, ma ga ma c'athu ya.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴³ Mente nzohyø xädi ra Jesús, bi zøhna Judas rá n'youi'u 'dε'mā yoho yø xädi, bá n'youi xangu yø ja'i, bá gu yø juai, bá gu yø za. Guehya yø ja'i xi menhyø hmu yø mmäcja, co 'nēhyø xännbate ngue ra ley, co 'nē'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija.

⁴⁴ Nuna ra Judas, ya xi xihyø ja'i tema senya da 'yøt'e, xi 'yembj: “Nu'a ra n'yohu ga zenguagä ya, 'nē ga surpa rá hmi, gue'a guí homhm'a p'uya. Gui benthu, pe gue mamí thøhma”, xi 'yembj.

⁴⁵ Janangue mi zømp'u 'bähra Jesús, bi guat'i ngue bi zengua. Bi 'yembj:

—Ague grá xännbate —bi 'yembj.

Bi surpa rá hmi p'uya. ⁴⁶ Bexpi bentyø ja'i ra Jesús.

47 Bi guxrá juai n'na nc'ei rá xädi rá Jesús. Bi zennbabi rá 'yehé ra 'bet'o mmäcja, bi hyejpabi rá gu. 48 Rá Jesús bi 'yembyø ja'i bi bent'i:

—¿Ua guí emhmü ngue drá begä, ngue guí cähü yø juai, 'në guí cähü yø za ngue guí benngahü?

49 Conque n'na pa ngu n'na pa nmj xännbä rá hyä yø ja'i p'ü ja rá njja. Uangui xtä nzä ja xqui benngahü p'ü. Pë nü te guí ørcähü ya, ya bi nja'a te rá hyä mmamp'ü ja rá Maca Libro —bi 'yembi.

50 Gä bi zop'ü yø xädi rá Jesús ngue bi 'dagui.

51 Nu'mø ya ni zi yø ja'i rá Jesús, bi ntet'a n'na rá ts'ant'ü. Hønda n'na rá sávana di mpät'i. Xquet'a 'nehna rá ts'ant'ü bi ne xti bentyø ja'i ngue xtä nzits'i. 52 Pë nuna rá ts'ant'ü bi guas'yø ja'i ngue bi 'dagui. Bi zop'ü rá sávana mi tuhu, bi ma mangøtho.

Nuya yø n'yohü 'bet'o ngue yø judío bi hyaspabi rá güenda rá Jesús.

53 Nuna rá Jesús, bi ts'ixpü 'bühra 'bet'o mmäcja. Nup'ü ja rá ngu rá mmäcja, ja bi mpeti p'ü gätho yø hmu yø mmäcja, co 'në'ü yø n'yohü 'bet'o p'ü ja rá njja, conyø xännbate ngue rá ley, gä 'dap'ü bi mpeti.

54 Pë rá Bedu ní 'befa ya'atho p'ü ní ma yø ja'i ní zi rá Jesús. Mi zømp'ü ja rá ngu rá 'bet'o mmäcja, bi yut'ambo rá dathi. 'Dap'ü bi mihmi yø policia ma di nharpü ja rá sibi.

55 Nu'ü yø hmu yø mmäcja co 'në'ü yø n'yohü 'bet'o ngue yø judío, 'dap'ü bi mpeti ngue bi nheca hyä, honi ha di japi ngue da 'yembi ni 'yup'ü da du rá Jesús. Pë hingui tini ha di japra hyä. 56 Xangu yø ja'i bi manyø fehni ngue di yapra Jesús. Pë händi ntinyø hyä ngue da 'da'igu da mamp'ü di yapate.

57 M'mɛfa p'ɥya, bi guar'mi'da yø ndøβethani ngue di yapi. Bi 'yɛna:

58 —Nuna ra n'yohɥ 'bɥcua, ya xtá øcähe tema hya xa mman'a m'mɛt'o na, ngue mi ɛna: “Ga xot'ä na ra nija ngue ra ja'itho bi hoqui. Rá hyu pa p'ɥya, dí jap'ɥ man'na ra nija ngue hinjonni ja'i di hoqui”, mi ɛna.

59 Nguna ra hya bi hma, mi'da yø ja'i p'ɥya, n'nan'yo ra hya i mma. Ya hinda ntinyø hya.

60 Bi m'mähra 'bet'o mmäcja p'ɥya ngue bi 'yɛmbra Jesús:

—¿Te guí mmana ra hya guí nyap'a'i ya n'yø? ¿Ua hin tema hya gdi thadi? —bi 'yɛmbi.

61 Pɛ ra Jesús hinte ga ndatho. Ra 'bet'o mmäcja p'ɥya mahømbi 'yɛmbi:

—¿Ua gue'e grá Cristo, rá Ts'ant'w'i Oja nuna maguesɛ?

62 Mi dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Ahá, go guecä. 'Nɛ guí nnuhɥ ra N'yohɥ bí 'yɛ mahɛts'i dani mmip'ɥ bí ja rá n'yɛi Oja nuna jase rá ts'edi. 'Nɛ da 'yɛhra pa ngue hønda ɛhɛ, di 'yɛ mahɛts'i da n'youi ra guí.

63 Mi 'yøhra mmäcja na ra hya bi manna Jesús, n'na xet'itho rá pahni ngue bi ncuɛ. Bi 'yɛmbyø ja'i p'ɥya:

—Nuya mfadi ya ngue hin te man'na ma tesimo dí homhmɥ ya. 64 Ya gá 'yøsehɥ ya ngue thenmahya Oja. Xiya, ¿te guí mmamhmɥ na ra hya bi manya? —bi 'yɛmbyø ja'i.

Gátho yø ja'i p'ɥya 'da'igu bi ma, bi 'yɛna:

—Nuna, ni 'yup'ɥ ngue da tho na.

65 Bi mahyø ja'i p'ɥya ngue soxra Jesús. Bi gorpa yø dá conna ulu, 'nɛ bi mɛ'mi, bi 'yɛmbi:

—Dami padī te'o bī mεp'a'i ya —bi 'yεmbi.
Yø soldado p'uya, xquet'a bī mε'mi.

Bī manna Bēdu ngue hinguī padī te'o rā Jesús.

⁶⁶ Ya 'bεp'ε ja rā dāthi rā Bēdu. Nu'a n'na rā xisu ngue rā gūni p'ε ja rā ngu rā 'bet'o mmācja, bi thop'ε 'bεhra Bēdu. ⁶⁷ Mī nu ngue dī nharp'ε ja rā sibi, bi za di hεtī p'uya. Bi 'yεmbi:

—'Nε'i nī n'youi rā Jesús nūna rā mmεngu Nazaret.

⁶⁸ Rā Bēdu p'uya, bi 'yεna:

—Nu'a rā Jesús guī mmanya, hīndī pacā te'o nā. Janangue hīndī pacā tema hya guī nne gui xicya.

Rā Bēdu p'uya, bī map'ε bī ja rā goxthi rā dāthi. Høntho bi zøn'a goxthi p'uya, bī mmahra øni. ⁶⁹ Mahømbi nu rā Bēdu'a rā xisu p'uya. Nūna rā xisu bi 'yεmbyø ja'i 'bεp'ε:

—Nūna rā n'yohε 'bεcua, guehna n'na nc'εi yø xādi rā Jesús.

⁷⁰ Rā Bēdu p'uya, mahømbi mā ngue hinguī padī te'o rā Jesús. Mī tho hman'na ts'εquits'ε p'uya, yø ja'i 'bεp'ε hømbi 'yεmbrā Bēdu:

—Majuani ngue nī n'youi rā Jesús, porque dī nεqui ngue grā mmεngu Galilea, nt'ødetho'a te gni yā.

⁷¹ Mī dahra Bēdu p'uya, mahømbi 'yεna:

—Dā jacā rā castigo Oja 'mø ngue hīmma juani te dí xi'ahε. Pε nūna rā n'yohε guī xicjε, hīndī pacā te'o nā.

⁷² Mī juadi bī manna rā hya nā p'uya, mahømbi mmahra øni. Rā Bēdu p'uya bi zo rā mmāi nā rā hya xi xihra Jesús ngue xi 'yεmbi: “Tobe hīndī ma'a rá yohmafi rā øni, ya xqui cønga nhyundi, guī mma

ngue h̄ingui paqūi”, xi 'yεmbi. Mi zo rá mm̄ai ra Bēdu n̄a ra h̄ya n̄a p'uya, ast̄a ra zondum̄m̄ai.

15

Bi ts'ixp̄a 'b̄h̄ra Pilato ra Jesús.

¹ Mi n̄εcah̄ai p'uya, bi m̄peti ḡátho ȳo h̄mu ȳo mm̄ác̄ja, conȳo n'yoh̄a 'bet'o p'ua ja ra n̄ija, conȳo x̄änn̄b̄ate ngue ra ley, conȳo n'yoh̄a 'bet'o ngue ȳo judío. Bi nh̄εcah̄ya ngue s̄änni ha di japi di yap̄ra Jesús. Bi dur̄p̄aya, bi zixp̄a 'b̄h̄ra Pilato. ² R̄a Pilato bi 'yεmbr̄a Jesús:

—¿Ua gue'e rá d̄ast'abi'i ȳo judío?

Mi dah̄ra Jesús, bi 'yεn̄a:

—Ahá, go guec̄a tenḡuho ra h̄ya guí m̄man̄ya.

³ Ȳo mm̄ác̄ja p'uya, x̄angū m̄i'da ȳo h̄ya guí yap̄i.

⁴ R̄a Pilato mah̄omb̄i 'yεmbr̄a Jesús:

—Ya guí øse te ḡama h̄ya guí nyap'a'i ya. ¿Ua h̄in tem̄a h̄ya ḡdi th̄adi?

⁵ R̄a Pilato di 'ȳotho ngue h̄in tem̄a h̄ya ḡa ndatho ra Jesús.

Bi m̄anda ra Pilato ngue d̄a ma mācuati ra pont'i ra Jesús.

⁶ Nun̄a ra Pilato, ja n'na rá costumbre ngue di th̄o'a n'na ra of̄adi 'm̄o ja ra ngo ngue ra pascua. P̄ε ȳo ja'i'ua huanh̄ni ndana ra of̄adi d̄a ma math̄øgue.

⁷ Nu'a ra pa'a p'uya, m̄i of̄adi n'na ra n'yoh̄a ni h̄u ngue ra Barrabás. 'Dap'ua of̄adiui m̄i'da ȳo ja'i' ngue ȳo hyote, xi n'øt'a tunh̄ni. ⁸ Mi p̄eti ȳo ja'i' ngue d̄a xih̄ra Pilato ngue di th̄o'a n'na ra of̄adi. ⁹ R̄a Pilato bi 'yεmbȳo ja'i':

—¿Ua guí n̄neh̄a ngue ḡa th̄oc̄a'a rá d̄ast'abi ȳo judío? —bi 'yεmbi.

10 I pahra Pilato ngue ra nts'eya otya yø mmäcja xi däpra Jesús. Janangue nguna bi xihyø ja'i, porque bi ne xti thøgue. 11 Pε yø hmu yø mmäcja εmmεi di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yäpra Pilato ngue di thøhra Barrabás. 12 Mahømbi 'yεmbyø ja'i ra Pilato:

—Xina ra n'yohu guí εmhmε ngue rá dast'abi yø judío p'uya, ζte guí nnehε ga japä nä? —bi 'yεmbi.

13 Yø ja'i p'uya, xøgue n'na hmafitho bi 'yεnä:

—Da guatra pont'i nä guí mmana.

14 Rā Pilato p'uya, bi 'yεmbyø ja'i:

—Pε ζtema nts'o xa 'yø'nä p'uya?

Yø ja'i p'uya, man'natho ngue mafi, bi 'yεnä:

—Da guatra pont'i nä.

15 Rā Pilato p'uya, bi ne di hojpa yø mmæi yø ja'i mbøcue. Janangue bi thøhra Barrabás. A nuna ra Jesús, bi xihyø soldado ngue da fei, 'nε da zits'i ngue di cuatra pont'i.

Yø soldado thenmahya ra Jesús.

16 Bi zixyø soldado ra Jesús, i map'ε ja ra dathi cuarte. Ja bi ma mapeti p'ε gätho yø soldado. 17 Yø soldado p'uya bi hetä n'na ra ulu ngue ra jupoi ra Jesús. Ya xi me n'na ra corona ngue yø 'uini, bi gäspa rá ya ra Jesús. 18 I thenmahya p'uya, bi 'yεmbi:

—I tate nä rá dast'abi yø judío ya —bi 'yεmbi.

19 Bi jänbä rá ya co n'na ra t'o. 'Nε bi zots'i. Bi ndantyøhmu p'ε 'bähra Jesús tengutho 'mø ngue majuanī hnu mansu n'na ra dast'abi. 20 Mi juadi bi denmahya, bi gajpabi ra tuhu xi hete. Bi hetrá he ya mi he p'uya. Bi zixpaya ngue di cuatra pont'i.

Ya cuatra pont'i ra Jesús.

21 Nup'ᵤ ja rā 'yu, bī nthēui p'ᵤ n'na rā n'yohᵤ xpi 'yēhra 'bēfi. Rā mmēngu Cirene nā rā n'yohᵤ, nī hu ngue rā Simū. Guehna rá papá rā Alejandro 'nēhra Rufo. Nu'ᵤ yø soldado manī zi rā Jesús, bi japa Simū ngue bi duxra pont'i nuna da ma maꠘuati rā Jesús. 22 Nuna rā Jesús, i zixyø ja'i p'ᵤ ja rā xēqui nī hu ngue Gólgota. Nuna rā hya nā, i nne da ma ngue rā Njəyaxhmū. 23 Nup'ᵤ bi zōnna Jesús, bi t'unna vino n'youi rā mirra para ngue di pumbēnībi. Pē rā Jesús hīmbī ne bi zi. 24 Bi cuatro pont'i p'ᵤya, mī juadi bī nō'mī. Bi ma rā taḥa yø soldado p'ᵤya ngue to xta rā taḥa, gue'a da gaça n'na xēqui rá he rā Jesús.

25 Gato xudī'a rā ora bī ma maꠘuati rā pont'i rā Jesús. 26 Nup'ᵤ ja rá ya rā pont'i bi cuati, bi ma maꠘuati n'na rā letrero xī 'yot'i ngue mmamp'ᵤ te bī ma ma'ᵤpī. Nuna rā letrero, i ɛnā: “Nuna rā n'yohᵤ 'bācua, guehna rá dāst'abi yø judío nā”, ɛnna letrero. 27 'Nē yoho yø bē bī ma maꠘuati rā pont'i, n'na i gohrá n'yēi, n'na i gohrá gaha. 28 Ya bī nja tengutho rā hya mmamp'ᵤ ja rā Macā Libro ngue ɛnā: “Tengutho majapi yø ts'oc'ēi, ngu'a da thogui”.

29 Asta huatyø ya yø ja'i thop'ᵤ ja rā pont'i cuatro Jesús ngue thennī. I ɛmbi:

—A nuya n'yø, damī xorpaḥī rá nija Oja ya. 'Nē guí ɛnā ngue nhyu patho gdi hojman'na rā nija. 30 Damī nyansē ya, bá cap'ᵤ ja rā pont'i guí cuatya —ɛmbyø ja'i.

31 Nu'ᵤ yø hmū yø mmācja p'ᵤya, conyø xānḥate ngue rā ley, gā thenmaḥya rā Jesús. Dī n'yēmbi:

—Mī mman̄n̄a rā n'yoh̄a ngue dā yanyø ja'ī. Pē nuyá, hinda zā ha di japi di nyans̄e ya. ³² A nu'mø majuan̄i ngue rā Cristo rá dast'abi yø judío ya, dā zā dā cah̄n̄a ja rā pont'ī ya, n'namhma gā εC'εih̄a te dā mā.

Xquet'a 'n̄ε'ū yonc'εi 'dap'ū cuath̄a rā pont'ī thenmahya.

Ya bi du rā Jesús.

³³ Mī hyūxyadi p'ūya, bi m'mexui gā rā ximhāi asta hyū nde. ³⁴ Nu'mø n̄i ma dā zū'i hyū nde p'ūya, rā ndøts'edi bi 'yεn̄a Jesús:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —bi 'yεn̄a.

ī nne dā man̄n̄a rā hyā nā: “Mā Oja'ī, mā Oja'ī, ¿hanja ngue gā hyεgagui p'ū?” ³⁵ Ja mī 'bärp̄tho 'da yø ja'ī, bi 'yøde te bi man̄n̄a Jesús. Yø ja'ī p'ūya di n'yεmbi:

—Nūn̄a rā n'yoh̄a nā, ī nzoh̄a Elías.

³⁶ Nūn̄a n'na nc'εi mī 'bärp'ū, bi ma n'na 'dihitho bá hā n'na xεqui rā esponja xā ntudi, bi pop'ū ja rā vino xan'ixi. Bi nøtra t'o p'ūya ngue bi cuarpa rá ne rā Jesús ngue dā zūts'i. I εmbyø n'youi p'ūya:

—Ma gā nnuh̄a ya ngue'mø dā εp'ū rā Elías ī nzofa ngue dā hyajhn̄a ja rā pont'ī.

³⁷ Pē rā ndøts'edi i 'yεn'a n'na rá hmafi rā Jesús. Bi du p'ūya. ³⁸ Nu'a rā ora'a p'ūya, nu'a rā ulu mī zup'ū ja rā goxthi nija, bi xet'ī, i gai. ³⁹ Nu'a rā capita mī 'bärp'ū n̄i hyandra Jesús, bi nū te 'be'a gā bi 'yøtra Jesús ha i du. Bi 'yεn'a p'ūya:

—Majuan̄i ngue nūn̄a rā n'yoh̄a nā, rá ts'ant'ū Oja nā.

⁴⁰ Xangu yø xisu bí 'bärp'ū yap'ūtho, hantho te gā bi nja. Nu'ū yø xisu'ū p'ūya, n'youi p'ū rā Salomé,

conna Maya nuna ra mmengu Magdala, co 'nehna man'na ra Maya rá mamá ra t'ɥ Jacobo 'nehra José.
 41 Nuya yø xisu ya, nu'mø mambi 'yop'ɥ ja ra häi Galilea ra Jesús, mi n'youi p'ɥ ni ma, guehya mi fäts'i ngue di unni te honi. 'Nε xangu mi'da yø xisu 'bäp'ɥ ngue bi den'mø mi ma Jerusalén.

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

42-43 Mi 'bup'ɥ n'na ra mmengu Arimatea ni hu ngue ra José, i 'bet'o ngue yø judío, 'nε di respeta yø ja'i. Xquet'a mi tø'mi ngue n'nahmantho di manda ua Oja. Pe comma ngue ya bi nde, ya da yətra pa ngue ra ts'äya, go guehna ra José bi hya ra ts'edi bi ma bá nyaui ra Pilato, bi 'yäpra nt'edi ngue da hyajpa rá do'yo ra Jesús. 44 Mi 'yøhra Pilato ngue ya xi du ra Jesús, di 'yøtho hanja. Bi zohna capita p'ɥya, bi 'yänni ngue'mø majuanı ya xi du, ogue hin'na. 45 Ra capita bi ma ngue ya xi du. Ra Pilato p'ɥya, bi unna nt'edi ra José ngue da hyaxra Jesús. 46 Nuna ra José bi dän'a n'na ra sábana ngue ra hoga ulu, ngue nu'mø bi hyajpa ja ra pont'i ra Jesús, da 'uennbabi rá do'yo. Mi jap'ɥ n'na ra panteón ngue xi ma nt'a'mi p'ɥ ja n'na ra 'bido, ja bi hyaxpa ngue bá ägui. Bi gotra goxthi conn'na ra ndødo. 47 Nuna ra Maya ngue ra mmengu Magdala 'nehna man'na ra Maya rá mamá ra José, guehya bi mähä ya ngue bi nu ha bi t'ägui.

16

Ya bi bennate ra Jesús.

1 Mi thohra pa ngue ra ts'äya, nuna ra Maya ngue ra mmengu Magdala,onna Maya rá mamá ra Jacobo,onna Salomé bi dän'yø 'yethı ya p'ɥya,

ngue da map'ua bí o rā Jesús, da cots'i. ² Mī hyaxa rā pa ndomingo rá mædi rā pa ngue rā semana, ya pøxyadi, bī map'ua bí ja rā panteón. ³ Nup'ua ja rā 'yu p'uya, dī n'yembī:

—Xiya, ¿te'o gue da hyacra do juaxpua ja rā goxthi ya?

⁴ Mī zømp'ua ja rā panteón, bī nū ngue ya n'nannī 'benna do mī juaxra goxthi, ya xi thaquī. ⁵ Mī yat'ambo, hup'ua n'na rā anxε he rá t'axca he, nī mīhrá hyo rā goxthi ngue n'yεi. Bi zu 'mø mī nū.

⁶ Pε rā anxε bi 'yembī:

—'Yo guí sūui. Dí pacā ngue guí hommī rā Jesús nuna rā mmengu Nazaret bi cuarta pont'i yø ja'i. Ya hīnjo'o ua, ya xa bennate. Damī nuui nua ha bi 'beguī. ⁷ A nuyá, nī mε ya, nī xihmī rā Bedu co 'nε'ua mī'da yø xādi ngue danī døp'ahua p'ua Galilea rā Jesús. Ja gnī nuhua p'ua tengutho bi xi'ahua m'met'o.

⁸ Mī bømmanā xøts'e ya yø xisu p'uya, n'na 'dihitho bī ma, mæde di johya, mæde i sū. Pε hīnjonni ja'i xta xifi te xi nū, asta huaquī ngue rā ts'u.

Rā Jesús bī nyauī nā rā Maya ngue rā mmengu Magdala.

⁹ Xuditho'a ndomingo bi bennate rā Jesús. Rá mæditho bī nthēui nā rā Maya ngue rā mmengu Magdala. Guehna xi 'yøthe m'met'o ngue mī n'youi yoto yø ts'onthī. ¹⁰ Nu'a te xī nja, go guehna bī ma bá xi hmī'da yø xādi rā Jesús, porque zonī ngue tu yø mmui. ¹¹ Mī 'yøhya p'uya ngue ya xi bennate rā Jesús, 'nεi mmanna rā Maya ngue ya xī nū rā Jesús, pε hīnguī εc'εitho te sifi.

Rā Jesús mahømbī nthēui yoho yø xādi.

12 M'mɛfa p'uya, ra Jesús mahømbi nthɛui p'ua ja ra 'yu mi yoho yø xädi, manì map'ua ja ra hnini. Pɛ nu'a ra ora'a p'uya, bi 'yøtra Jesús ngue n'nan'yo p'ua i nɛqui. 13 Nuya yonc'ɛi ya, bi ma bá xihyø mmixädiui. Pɛ mahøn'a hingui ɛc'ɛitho yø amigo te xifi.

Ya bi nyaii gä 'dɛ'ma'da yø xädi ra Jesús.

14 Rá nɛgui p'uya, nuya 'dɛ'ma'da yø xädi ra Jesús 'darbua 'bai, sihmɛ p'ua ja n'na ra mɛxa. Ja mi dannbɛni, ya 'bäp'ua ra Jesús. Bi za p'uya, ngue hingui ɛc'ɛi 'mø mi sifi ngue ya xi bɛnnate. 15 Bi xihyø xädi te ja ngue da 'yøt'e, bi 'yɛmbi:

—A nuyá, ni mähä rá ngani nximhäi ya, gui xihma ra hoga 'da'yo hya gätho yø ja'i. 16 Nu ra ja'i da 'yɛc'ɛi ra hya 'nɛ di nxixya, guehna di nyanná te na. Pɛ nu ra ja'i hinda 'yɛc'ɛi ra hya, da ma ra castigo. 17 Nu'ua yø ja'i da 'yɛc'ɛi ra hya, da zä da 'yøtyø milagro, porque høntho da 'yäqui ngue ga fäts'i, ya da zä da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. 'Nɛ da zä da nya yø hya hinxä xädi. 18 Da zä di bɛntyø c'ɛya, pɛ hinte da japi. Mada zi ra 'yɛthi ngue ra ndate, pɛ hinte da japi. Da japyø 'yɛ p'ua ja yø ya yø därquɛhi, 'nɛ da zä ha hɛmbi.

Ya bi ma mahɛts'i ra Jesús.

19 Nuna ra Jesús, mi juadi bi xihyø xädi ya yø hya di 'bɛpi da 'yøt'e, bi ma mahɛts'i p'uya, i mmip'ua ja rá n'yɛi Oja. 20 Nu'ua yø xädi p'uya, bi ma ndap'ua bi zä, bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i. A nu'a ra Hmu p'uya, i fäts'i ngue øtyø milagro tengutho bi xifi. Nu'mø bi nu yø ja'i yø milagro øtyø xädi ra Jesús, i haxa njuani yø ja'i ngue majuanì na ra hya sifi. Da ngut'atho.

Ja ua ra 'da'yo cohi bi gomi Oja yø ja'i
New Testament in Otomi, Tenango (MX:otn:Otomi,
Tenango)

copyright © 1975 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Tenango

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Tenango [otn], Mexico

Copyright Information

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Tenango

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
dd38228d-a3b1-5d0f-91ce-4040e165ce0f